



# Acrocephalus



89



## ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana  
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	1000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 6276 Pobegi, Kocjančiči 18
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovanje in tehnično urejanje, layout & technical editing), Igor Pustovrh (svetovalec za fotografijo, photography), Slavko Polak (svetovalec za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, Andrej Sovinc, Dare Sere, dr. Davorin Tome
lektor in prevajalec translator and language editor	Henrik Ciglič
fotoliti photoliths	ATELJE T. Škofja Loka
tisk print	MEDIUM Radovljica
cena price	1000 SIT za številko, dvojna številka 2000 SIT, letna naročnina 5000 SIT
naklada / circulation	800 izvodov

### DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov / address	1001 Ljubljana, p.p. 2395
društveni prostori	Ljubljana, Žibertova 1, tel.: 061/133 95 16
uradne ure in srečanja	četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Peter Trontelj 1000 Ljubljana Cesta na Laze 27
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 2000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel.: 062/29 086
tajnik secretary	Borut Mozetič 1000 Ljubljana, Rožna 7 tel.: 0609 625 210
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor / executive board	A. Bibič, L. Božič, D. Denac, T. Jančar, P. Kmecl, B. Marčeta, T. Mihelič, B. Mozetič, S. Polak, A. Ramšak, B. Rubinič, D. Sere, A. Šorgo, B. Štumberger, T. Trilar, M. Vogrin in častna člana dr. S. D. Matvejev in dr. A. O. Župančič
letna članarina annual membership subscription	5000 SIT za posameznike, 3000 SIT za učence in študente, 1000 SIT za podmladek in 20.000 SIT za ustanove
Inernational Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 27620- 99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije.  
Sponzor Mobitel. Partner BirdLife International.

Donator Prirodoslovni muzej Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4. 3. 1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

## Uvodnik Editorial

Na Ministrstvu za okolje in prostor zagotovo prisegajo na strokovnost, kamor sodi tudi verodostojnost v resornih publikacijah objavljenih podatkov. Vendar jih objave tudi zanikujejo; pri tem ne gre za kakšne nepomembne razlike v virih, marveč za napačno interpretirane podatke. Če zapišemo, da je bilo v Sloveniji doslej opaženih 360 vrst ptic, se kljub iz leta v leto naraščajočemu številu nismo bogve kako ušтели. Če pa ta podatek uporabljamo za prikaz raznovrstnosti, kakor na primer v publikaciji z naslovom Konvencija o biološki raznovrstnosti (1997), se temu lahko odkrito posmehnemo. Pri vrednotenju raznovrstnosti ne gre upoštevati podatkov o selivkah, ampak samo podatke o gnezdilkah, teh pa je okrog 220. Čeprav je res, da tudi podatek o selivkah kaže na prehrambeno zmožnost počivališčnega prostora, vendar bi ga bilo treba, če bi ga hoteli uporabiti, izraziti kako drugače, nikakor pa ne skupaj z gnezdilkami (v številki 360 so namreč zajete oboje). Še najmanj pa je podatek uporaben za primerjavo s številom ptičjih vrst na Zemlji, kjer postane omenjeno razlikovanje nesmiselno. Prav tako bode v oči v primerjavi s sosednjimi deželami.

Seveda pa ni toliko problematična napaka, kolikor naš odnos do zbranih podatkov. Petnajst let je 80 opazovalcev popisovalo gnezdilke Slovenije, izdali smo Ornitološki

atlas Slovenije, kar je dosežek na zahtevni evropski ravni, in prispevali, zaradi zemljepisne majhnosti, skromen, a zato nič manj pomemben delež k Atlasu evropskih gnezdilk. Na Ministrstvu podatkov iz obeh publikacij očitno ne priznavajo. Mogoče zato, ker so podatke zbrali amaterji, kdo bi vedel? Tudi časopis Delo v svoji prilogi Znanost za razvoj ni hotel objaviti poročila o prispevku slovenskih ornitologov k skupnemu evropskemu pogledu skozi daljnogled. A kaj bi jadikovali zaradi tega, ker nas drugi ne upoštevajo, če svojega dela niti sami ne cenimo. Atlas evropskih gnezdilk je največji dosežek amaterske ornitologije vseh časov, in čeprav smo slovenski ornitologi podatke zbirali dve desetletji in je projekt vgrajen v društvene temelje, ga na skupščini Društva za opazovanje in proučevanje nismo niti omenili. Smo se mu potihoma odpovedali, kar je napuh brez primere? Ali pa celo soglašamo, da je v Sloveniji 360 vrst ptic in je ta uvodnik le še en udarec z glavo skozi zid?

*Iztok Geister*



# Potrjena gnezditvev sirijskega detla *Dendrocopos syriacus* v Sloveniji

## Confirmed breeding of the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* in Slovenia

Smiljan BAČANI

### UVOD

Stoletna širitev areala sirijskega detla iz Male Azije v srednjo in vzhodno Evropo je dokumentirana z datumi prve gnezditve: Bolgarija 1890, Romunija 1931, Madžarska 1937, Slovaška 1949, Avstrija 1951, Poljska 1978, Ukrajina 1948 (HAGEMELJER and BLAIR 1997). V Sloveniji je bila ta vrsta detla prvič opazovana leta 1974 v Cvenu pri Ljutomeru (GREGORI 1990), vendar je bila do danes znana le gnezditvev križnega para, ko sta samec velikega detla in samica sirijskega detla leta 1978 gnezdila na Rožniku nad Ljubljano (TRONTELJ 1984). Vsa druga opazovanja iz gnezditvenega obdobja so iz vzhodne Slovenije, in sicer ob Sotli: Jovsi in Imeno 1984 (Geister), ob Dravi: Studenci in Tezno (Maribor) 1988 (Bračko) ter Šturmovci 1993 (Božič) (GEISTER 1995). V naši soseščini gnezdi v mejnih kvadratih (50x50 km) s Hrvaško (WL1, WL2) in Madžarsko (XM1) (HAGEMELJER and BLAIR 1997).

### GNEZDITEV V MALEČNIKU PRI MARIBORU LETA 1997

Dne 10. 5. 1997 sem po končanem obhodu po dravski loki na avtobusni postaji za Malečnik ob Meljskem mostu, kjer sem bil pustil kolo, že pospravljaj daljnogled, ko sem v bližnjem belem topolu *Populus alba* zagledal duplo v velikosti, kakor ga izkleše veliki detel. Duplo je bilo na višini 5 metrov, obrnjeno proti severovzhodu. Skoraj hkrati sem zaslišal oglašanje detla, ki pa ni bilo takšno, kakršnega sem vajen. Takšno oglašanje sem v bližnji okolici že slišal, pripadalo je sirijskemu detlu *Dendrocopos syriacus*, ki sem ga tod že opazoval jeseni in pozimi.

Razburjeni starši so se s hrano v kljunu zadrževali na oddaljenosti več kot 50 metrov od dupla. Mladiče so pričeli krmiti, šele ko sem se odmaknil za približno 30 m od dupla. Prva se je opogumila samica. Glede na to, da sta gnezdili tik ob avtobusni postaji, sta bili ptici presenetljivo plašni.

Dne 12. 5. sem samca in samico posnel z video kamero pri krmljenju mladičev. Dne 18. in 20. 5. so bili mladiči še v duplu, 25. 5. pa jih ni bilo več. Kljub iskanju po bližnji okolici nisem našel ne speljanih mladičev ne odraslih ptic.

Leta 1998 je duplo, v katerem je prejšnje leto gnezdil sirijski detel, zasedel škorec. To velja omeniti zato, ker je znano, da sirijski detel uporablja isto duplo več let zapored (BAUER und von BLOTZHEIM 1994).

### RAZPRAVA

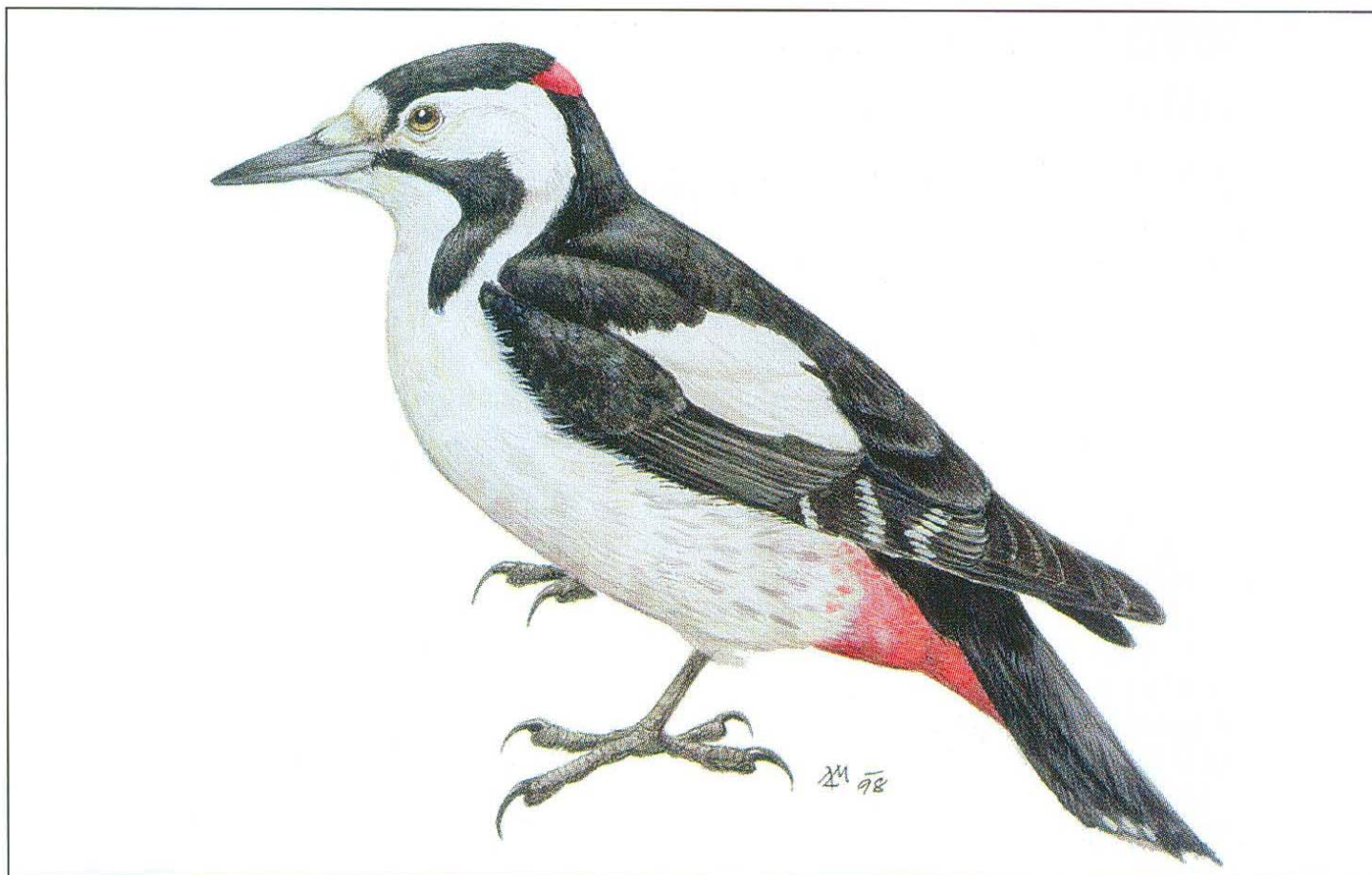
Opazovana detla sem določil za sirijska detla *Dendrocopos syriacus* po naslednjih znakih:

- oglašanje podobno oglašanju velikega detla, vendar tišje in mehkejše; oglašja se bolj poredko;
- bolj plašen in manj očiten kot veliki detel; se pogosteje spreletava in se manj zadržuje na deblu in debelih vejah kot njegov sorodnik;
- podtrebušno in podrepno perje precej bolj svetlo rdeče kot pri velikem detlu, skoraj rožnato;
- na licih brez črne prečne črte.

V literaturi (BAUER und von BLOTZHEIM 1994) najdemo še druge razločevalne znake (velja za odrasle ptice v gnezditvenem obdobju):

- motno črno perje v primerjavi z modrikastim sijajem pri velikem detlu;





- precej manj beline v repnih peresih, kar je dobro vidno pri sedenju;
- več beline v letalnih peresih, kar je opazno med letom;
- svetle nosne ščetine nad zgornjo polovico kljuna v primerjavi s temnimi pri velikem detlu.

## LITERATURA

BAUER, K.M. und U.N.G. von BLOTZHEIM (1994): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9. Aula Verlag, Wiesbaden.

GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS. Ljubljana.

GREGORI, J. (1990): Sirijski detel *Dendrocopos syriacus*. *Acrocephalus* 46: 114.

HAGEMELER, W.J.M. and M.J. BLAIR (1997): The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Poyser, London.

TRONTELJ, A. (1984): Sirijski detel *Dendrocopos syriacus*. *Acrocephalus* 21: 46.

## POVZETEK

Opisano je potrjeno gnezdenje sirijskega detla v Sloveniji.

Par sirijskih detlov je v maju 1997 gnezdil v Malečniku pri Mariboru. Gnezdilno duplo je bilo v belem topolu *Populus alba*, 5 m od tal.

Vrsta je bila pri nas sicer prvič opazovana že leta 1974, leta 1978 pa je bilo opazovano gnezdenje samice sirijskega detla s samcem velikega detla. Z izjemo tega križnega gnezdenja so vsa siceršnja opazovanja iz vzhodne Slovenije.

## SUMMARY

The confirmed breeding of the Syrian Woodpecker in Slovenia is described. A pair of these birds bred in May 1997 at Malečnik near Maribor, with their nest hole situated in a white poplar *Populus alba* some 5 metres from the ground.

This species had been observed for the first time in our country in 1974, while in 1978 a female of the Syrian Woodpecker was found to breed with a male of the **Great Spotted Woodpecker**. All the observations were made, with the exception of this crossbreeding, in the eastern part of Slovenia.

Smiljan Bačani, Titova 21, 2000 Maribor

# Opazovanje velike govnačke *Catharacta skua* na Ormoškem jezeru

## Observation of the Great Skua *Catharacta skua* at Ormoško jezero

Luka BOŽIČ

### UVOD

Velika govnačka je vrsta, ki se zelo redko pojavlja v notranjosti celine. Pravzaprav je edino v času gnezdenja navezana na obrežja otokov severozahodnega dela Evrope, v glavnem med 55° in 65° severne zemljepisne širine (CRAMP et al. 1983). Evropska populacija je ocenjena na skoraj 14.000 gnezdečih parov, z glavnino na severnih otočjih Velike Britanije (več kot 8000 parov) (HAGEMELJER, BLAIR 1997). V negnezditvenem obdobju je izrazito pelagična, kar še posebej velja za mladostne in spolno nezrele osebkke. Takoj po koncu gnezditvenega obdobja je število opazovanj z obal evropske celine največje, zlasti v mesecih septembru in oktobru. V tem obdobju in po močnejših viharjih so možnosti za opazovanja znotraj celine največja (CRAMP et al. 1983). To se časovno ujema z opazovanjem na Ormoškem jezeru, kjer je bilo tega dne, tako kot že ves mesec september, jasno in razmeroma toplo vreme. Seveda so pri pojavljanju takšnih vrst odločilne vremenske razmere drugje, lahko pa tudi povsem drugi dejavniki.

Velika govnačka je bila kot izjemno redk gost opažena v notranjosti večine evropskih držav, na vzhodu celo do Rusije (CRAMP et al. 1983). Precej takšnih opazovanj je iz Nemčije (vir: *Limicola*), iz vzhodno- in južnoevropskih držav pa precej manj. Na Hrvaškem, na primer, je bila do sedaj ugotovljena le enkrat, in sicer leta 1894 pri kraju Ston na Pelješcu v južni Dalmaciji (KRALJ 1997). Na območju reke Drave je bila velika govnačka opazovana že julija 1976, ko je bila ugotovljena na Milštatskem jezeru na avstrijskem Koroškem (WRUSS 1992).

Opazovanje na Ormoškem jezeru je prvi podatek za to vrsto v Sloveniji v zadnjih petdesetih letih (Komisija za redkosti 1989).

Iz časa pred tem obdobjem sta za Slovenijo poznana le dva podatka. Kot edini opazovalec doslej je obakrat v Carnioli o njej pisal G. V. Sajovic. Najprej je bil 17.9.1841 na Ljubljanskem barju ustreljen en osebek velike govnačke (SAJOVIC 1912), nato pa še marca leta 1913 samec te vrste ob Kokrščici pri Rupih v predmestju Kranja (SAJOVIC 1917). Oba meha prepariranih ptic sta v zbirki PMS (A. Sovinc, ustno).

### OPIS OPAZOVANJA

Dne 18. 9. 1997 sem prišel na jezero ob 11.30. Že po nekaj minutah pregledovanja vodne površine s teleskopom sem na precejšnji oddaljenosti zagledal mirno počivajočo ptico in jo v trenutku določil za govnačko. Zelo temna barva perja, kratek, čokat vrat in skoraj "srakopersko" oblikovan kljun so nedvomno izdajali predstavnico tega rodu, kaj več pa v prvem trenutku, predvsem zaradi oddaljenosti in neugodne svetlobe, nisem mogel ugotoviti. Nenazadnje pa je treba dodati, da se pri govnačkah bistvene določevalne značilnosti pokažejo šele v letu. Na podlagi velikosti in opaznega prehajanja že tako temnega trupa v še temnejšo glavo sem predvideval, da prideta v poštev velika govnačka *C. skua* in lopatasta govnačka *Stercorarius pomarinus*. Povedati moram, da sem do tega dne imel praktične izkušnje le z bodičasto govnačko *S. parasiticus*, ki sem jo videl vsaj dvakrat.

Po nekajminutnem opazovanju se je govnačka spreletela za nekaj sto metrov



navzdol po jezeru. Seveda sem se po nasipu premaknil tudi jaz in tu so bile razmere za opazovanje precej ugodnejše. Visoko opoldansko sonce mi je sedaj sijalo v hrbet, pa tudi govnačka je bila nekoliko bliže. Kasneje se je ponovno vrnila na zgornji del jezera. Skupaj se je v času mojega opazovanja, ki je trajalo do 13.15, spreletela štirikrat. Po zadnjem poletu, ki je trajal približno dvajset minut, sem jo izgubil izpred oči. Predvidevam, da je odletela po toku reke navzgor. Pred tem se je v spirali dvigala do velike višine (v najvišji točki je bila s prostim očesom komaj vidna), kar je trajalo kar precej časa. Med dvigovanjem sta jo pričela napadati orel belorepec *Haliaeetus albicilla* in kanja *Buteo buteo*, kar pa je očitno ni pretirano vznemirjalo. Ze pred tem pa je razburila tudi rumenonogega galeba *Larus cachinnans*.

## PREPOZNAVA VELIKE GOVNAČKE NA TERENU

V tem času sem si govnačko dodobra ogledal in jo zanesljivo določil za veliko. Zabeležil sem naslednje značilnosti:

### Na vodi

\* Trup je bil v celoti temno rjav, glava še temnejša (ne velja za podbradek in grlo, ki sta bila enake barve kot trup). Druge vrste govnačk so po bokih izrazito prečno progaste (kontrast svetlo-temno) poleg tega imata bodičasta *S. parasiticus* in dolgorepa govnačka *S. longicaudus* glavo svetlejšo od trupa (HARRIS et al. 1990).

\* Peresa z izjemo primarnih in terciarnih, ki so bila skoraj črna, so bila po vsem robu svetleje obrobljena, kar pa ni bilo vidno že na prvi pogled. To je zelo pomembno za ločevanje od drugih vrst govnačk. Mladostni osebki le-teh imajo namreč svetlo obrobljene le konice peres in svetlo markirana še vsaj terciarna peresa (HARRIS et al. 1990).

\* Kljun je bil, vsaj kar se mojih pričakovanj tiče, presenetljivo tanek (približno kot pri rumenonogem galebu, morda nekoliko krajši), konica zgornje polovice je bila opazno zavihana navzdol. Končni del kljuna je bil črn, medtem ko je bil preostali del temno siv. Dvobarvnost kljuna sicer ni značilnost velike govnačke.



**Slika 1:** Velika govnačka *Catharacta skua* 18. 9. 1997 na Ormoškem jezeru (L. Božič)

**Fig. 1:** Great Skua *Catharacta skua* on 18th September 1997 at Ormoško jezero (L. Božič)

### V letu

\* Let je bil morda nekoliko hitrejši, sicer pa precej podoben letu večjega galeba. Peruti so bile v primerjavi z galebimi nekoliko krajše, vendar bolj elegantne in zašiljene. Rep je bil razmeroma kratek in širok, rahlo trapezasto oblikovan, brez opaznih podaljšanih srednjih peres. V letu sta najbolj bodla v oči velika glava z močnim vratom in zelo debel trup, ki je bil na spodnji strani v najširši točki opazno izbočen. Po velikosti je bila videti nekoliko manjša od rumenonogega galeba (verjetno na račun peruti).

\* Na obeh straneh peruti je zbujala pozornost velika bela lisa, ki se je razprostirala na primarnih peresih. Proti notranjosti se je nekoliko ožila (vendar je bila v celoti enako izrazita in popolnoma bela), kar je bilo bolje vidno na zgornji strani. Ta lisa je bila na spodnji strani nekoliko večja. Ko je govnačka letala visoko v zraku, je močna svetloba presevala skozi omenjeno belino.

\* Z zgornje strani so bila dobro vidna zelo temna primarna in repna peresa, ki so bila v kontrastu s svetlejšo, zaznavno vzdolžno progasto trtico in svetlejšim perjem na preostalem zgornjem delu peruti. Predvsem slednje je v močnem soncu delovalo kar nekako toplo, svetlo rjavo. Hrbet je bil za odtenek temnejši (predvsem nad trtico), vendar še vedno precej svetlejši od primarnih in repnih peres. Spredaj je prehajal v že



omenjeno temno glavo, vendar kakšnega izrazitejšega prehoda ni bilo opaziti.

\* Spodnja stran peruti je bila v celoti temna, brez vidnejših kontrastov. Trup je bil svetlejši (približno tako kot hrbet). V okolici nog je bila vidna nekoliko izrazitejša vzdolžna progavost; ta del je bil tudi v rahlem kontrastu s temnimi repnimi peresi.

\* Druge vrste govnačk imajo belo liso na zgornji strani veliko slabše razvito, po spodnji strani peruti so izrazito progaste ali vsaj svetlo markirane (nikoli enobarvno temne), trtica in deli okoli nog so prečno progasti, rep je v primerjavi s telesom precej daljši itd. (HARRIS et al. 1990).

\* Predvsem na podlagi izrazitosti in velikosti bele lise na perutih ter svetleje obarvanih krovnih peres peruti domnevam, da sem opazoval odrasel osebek.

Dodal bi še, da je zamenjava velike govnačke možna le z mladostnimi stadiji katere od drugih treh v Evropi pojavljajočih se vrst govnačk. Na natančno določanje teh razlik se tudi nanaša gornji tekst.

*Pripis urednika: Komisija za redkosti je na podlagi tega zapisa determinacijo potrdila.*

## SKLEP

Velika govnačka je še ena izmed množice redkih in neobičajnih ptičev, ki so bili v zadnjih letih zabeleženi na Ormoškem jezeru in so obogatili seznam avifaune Slovenije še za eno vrsto (npr. BOŽIČ, ŠTUMBERGER 1994; DENAC 1995). Pri tem lahko še enkrat poudarim velik ornitološki pomen celotnega območja reke Drave, ki je s svojimi akumulacijskimi jezeri pravi "magnet" za številne seleče se vodne ptice. Seveda pa ni preseñenje, če se ob ustreznem rednem ornitološkem spremljanju med njimi občasno najde tudi kakšen izreden gost.

## LITERATURA

BOŽIČ, L., ŠTUMBERGER, B. (1994): Prvo opazovanje črne njorke *Cephus grylle* v Sloveniji. *Acrocephalus* 15 (64): 69-72.

CRAMP, S. et al. (1983): *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. III. Oxford University Press, Oxford.

DENAC, D. (1995): Prvo opazovanje bengalske čigre *Sterna bengalensis* v Sloveniji. *Acrocephalus* 16 (73): 170-171.

HAGEMEIJER, J. M., BLAIR, M. J. (1997): *The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance*. T & AD Poyser, London.

HARRIS, A., TUCKER, L., VINICOMBE, K. (1990): *The Macmillan field guide to bird identification*. Macmillan Press Ltd. London and Basingstoke.

KOMISIJA ZA REDKOSTI PRI DOPPS (1989): Seznam dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. *Acrocephalus* 10 (41-42): 75-80.

KRALJ, J. (1997): Ornitofauna Hrvatske tijekom posljednjih dvjesto godina. *Larus* 46: 1-112.

SAJOVIC, G. V. (1912): Ornitologični zapiski za Kranjsko v letih 1912 do 1913. *Carniola* 5 (4): 157-158.

SAJOVIC, G. V. (1917): Ornitologični zapiski za Kranjsko v letih 1914 do 1916. *Carniola* 8: 78-79.

WRUSS, W. (1992): Pomembna avifaunistična poročila o gostujočih vrstah na avstrijskem Koroškem. *Acrocephalus* 13 (54): 139-144.

## POVZETEK

Dne 18.9.1997 je bila na Ormoškem jezeru opazovana velika govnačka, kar je prvi podatek za to vrsto v Sloveniji v zadnjih petdesetih letih. Pred tem sta bila poznana le dva bolj ali manj zgodovinska podatka. Članek je osredotočen predvsem na natančen opis opazovanja in značilnosti, po katerih je bila vrsta določena. Avtor domneva, da je opazoval odrasel osebek. Poudarjen je velik ornitološki pomen reke Drave in Ormoškega jezera, saj je velika govnačka le ena izmed množice zelo redkih ptic, ki so bile tukaj ugotovljene v zadnjih nekaj letih intenzivnejšega ornitološkega spremljanja.

## SUMMARY

On September 18th 1997, a Great Skua was observed at Lake Ormož in NE Slovenia, which is the very first datum on this species in this country in the last fifty years. Only two more or less historical data on the occurrence of this bird are known from the time prior to this period. The article focuses mainly on a precise description of the observation and on the characteristics, on the basis of which the species was determined. The author presumes that the observed individual was an adult Great Skua. The great ornithological significance of the Drava river and Lake Ormož is emphasised, for the Great Skua is just one in the multitude of very rare breeders recorded here in the last few years while quite an intense ornithological monitoring has been carried out.

Luka Božič, Pintarjeva 16, 2106 Maribor



# Gnezdenje kozače *Strix uralensis* v kočevsko - ribniških gozdovih

## Ural Owl *Strix uralensis* breeding in Kočevje - Ribnica forests

Mirko PERUŠEK

### UVOD

Kozača je druga največja sova pri nas. Dolga je 59 cm. Samica je nekoliko večja od samca. Podatki v literaturi so predvsem za podvrsti *Strix uralensis uralensis* in *S. u. liturata*. Za srednjeevropsko podvrsto *Strix uralensis carpathica* je že manj podatkov, najmanj pa za podvrsto *S. u. macroura*, ki poseljuje predvsem Dinaride. Slednji dve podvrsti sta med seboj zemljepisno ločeni. Za kozačo je značilno, da se vse leto zadržuje v okolici gnezditvenega območja. Od tega se oddalji le 2 - 3 kilometre. Večje razdalje preletijo le mlajše ptice. Območno oglašanje kozače nekoliko spominja na veliko uharico. Pogosto se intenzivneje oglašajo nesparjeni samci, tako da je slika o gostoti po oglašanju lahko zelo varljiva. Samec se začne intenzivneje oglašati sredi februarja, gnezdi v marcu ali aprilu. V maju se izvalijo mladiči, ki kmalu zapustijo gnezdo in "plezajo" po okolici. Starša jih vseskozi budno nadzorujeta in branita (MIKKOLA 1983). V tem delu predstavljam gnezditvena opažanja te vrste v kočevsko - ribniških gozdovih.

### GNEZDENJE KOZAČE V KOČEVSKO - RIBNISKIH GOZDOVIH

Kozača je po mojih dosedanjih izkušnjah (najdena gnezda, spremljava oglašanja območnih samcev) najpogostejša sova v dinarskih jelovo-bukovih gozdovih. Zadržuje se v starejših sestojih bukve in jelke z višjo lesno zalogo. Za gnezditev izbira zavetrne lege in precej zaprte sestoje. Lovi pa v presvetljenih gozdovih, na gozdnih robovih in ob gozdnih cestah.

V osemdesetih letih so gozdni delavci našli gnezdo kozače z dvema mladičema

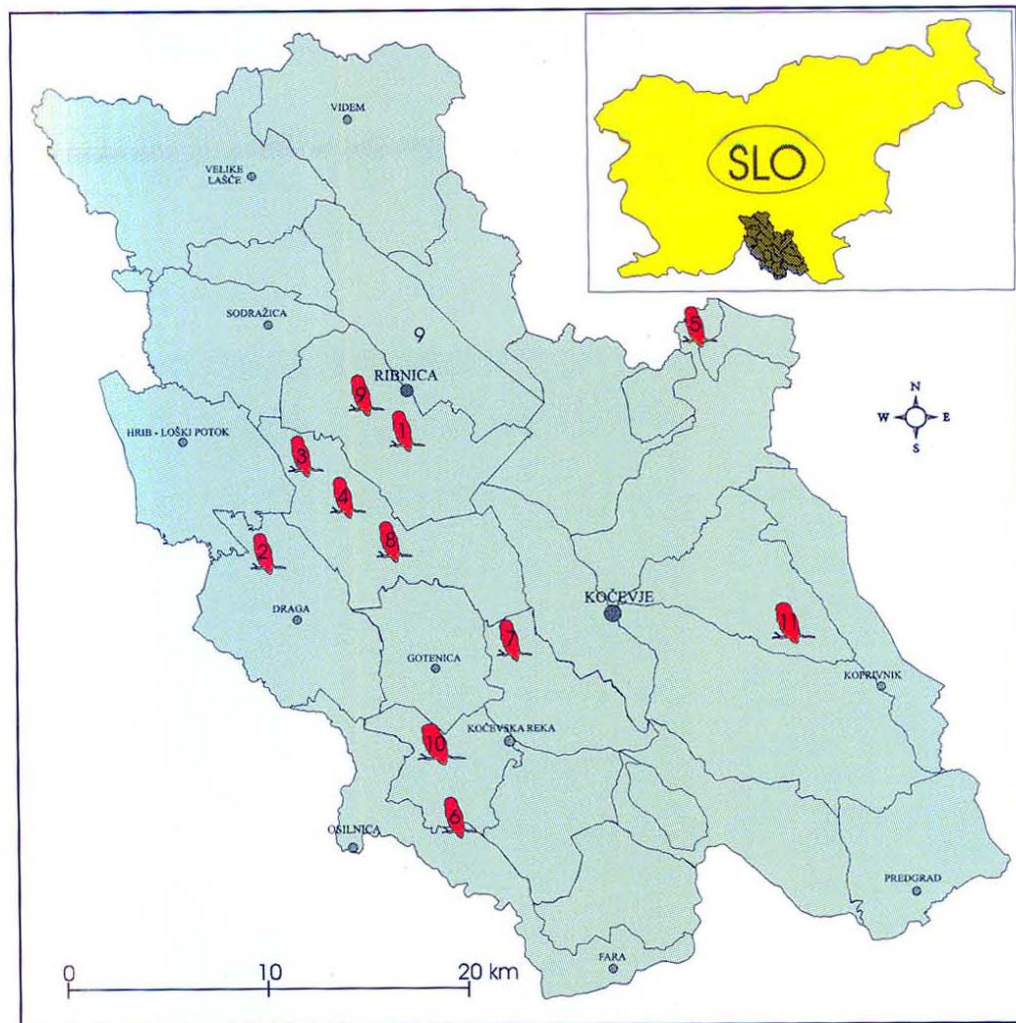


**Slika 1:** Kozača *Strix uralensis* je pogosta vrsta sove v jelovo-bukovih gozdovih (M. Perušek).  
**Fig. 1:** Ural Owl *Strix uralensis* often breeds in mixed fir-beech woodlands (M. Perušek).

v tri metre visokem votlem jelovem štrclju v bližini Gotenice. V istem desetletju je g. Žagar pri obnavljanju gozdnih mej v Jelenovem žlebu naletel na gnezdo kozače v votlem panju. Druge najdbe so podane v tabeli 1.

Vsa opazovanja so bila v mesecih april (jajca), maj, junij in avgust (mladiči). V avgustu so bila najbrž opazovana nadomestna gnezda ali celo drugo leglo. Večina najdenih gnezd je bila v jelovo -







**Slika 2:** Lokacije opazovanih gnezd in mladičev kozače *Strix uralensis*

**Fig. 2:** Sites of observed nests of Ural Owl *Strix uralensis* and its young in Forest Management Kočevje

**Legenda / Key:**

-  opazovanja kozače - gnezda, mladiči (zaporedne številke so iz tabele 1)
-  observations of Ural Owl - nests, young (consecutive numbers taken from Table 1)
- meje gozdno gospodarskih enot
- borders of forest management units

bukovih gozdovih na nadmorski višini od 700 do 1000 metrov (povprečje 860 m). Gnezda in mladiče kozače smo našli predvsem v jelovo-bukovih gozdnih združbah, najpogosteje v subasociaciji *Abieti-Fagetum typicum* in *Abieti-Fagetum festucetosum*. Teren je bolj ali manj vrtačast, stopničast in razgiban. Najpogostejše drevesne vrste, ki se pojavljajo v radiju 100 m okoli gnezda, so bukev (50 %), jelka (40 %) ali smreka (10 %). Sestoji so stari v povprečju 160 let, v razvojni fazi debeljaka, sklep drevesnih krošenj je najpogosteje rahel do vrzelast. V teh predelih je količina padavin velika (sneg); toplotna izolacija snežne odeje in višine nad inverzijskim pragom morda omogočajo lažje zimsko preživetje malih sesalcev, ki so glavna hrana kozače. V Goteniški in Veliki gori so snežne razmere najbolj stabilne in ravno tako populacija kozače. V tem obdobju sta bili najboljši "poljši leti" leto 1991 in 1992, ko je bukev obilno obrodila. SVETLIČIČ (1996) domneva,

da je obrod bukve tesno povezan s številnostjo malih sesalcev in gnezdenjem kozače v zgornji Savinjski dolini.

V Suhi krajini se kozača pojavlja tudi v hrastovo - gabrovih gozdovih, vendar je redka oziroma jo najdemo le tam, kjer so večje skupine starega in debelega drevja s primesjo iglavcev.

Najpogosteje so bili opazovani mladiči, ki še niso leteli. Starša sta jih branila in s tem tudi velikokrat izdala, kje so, že na razdalji kakih 30 do 50 m.

Primarno gnezdišče kozače so debeli votli "dimniški" štrclji iglavcev, v katerih leže jajca na gola tla (MIKKOLA 1983). Dež in sneg pa je pri tem ne motita. Za gnezdo izbere celo votel panj tik pri tleh. Višina najdenih odlomljenih suhih jelk z gnezdom kozače pri nas je bila od dveh do štirih metrov, premer v prsni višini pa 90 in 85 cm. Gnezdila je tudi v votlih še živih drevesih. Duplo v Ravnah je bilo v visoki bukvi premera 82 centimetrov, devet metrov od tal ter ovalne oblike (30



Zap. št. / Record No.	Datum opazov. / Date of observation	Nadm. višina / Altitude (m)	Gozdna združba / Forest association	Delež drevesne vrste* / Share of tree species*	Starost sestojca / Age of stand (years)	Opazovani / Observed	Gnezdo v ali / Nest in	Krajevno ime / Place	Stran neba / Cardinal point	Oddaljenost od vode (m) / Distance from water (m)	Višina gnezda / Nest from gr. (m)
1.	maj '85 / May '85	510	Abieti - Fagetum	je 30, sm 30, bu 40	140	mladič / young	?	Bukovica	V/E	30	?
2.	8. 5. 1990	830	A-F hacquet.	bu 30, sm 50, je 20	130	trije mladiči / three young	gnezdo na smreki / nest in spruce	Mošnevec	V/E	300	10
3.	april 1992 / April 1992	1000	A-F omphal.	bu 50, je 40, sm 10	180	dve jajci / two eggs	gnezdo na bukvi / nest in beech	Jelenov žleb	V/E	50	8
4.	25. 5. 1992	1000	A-F festucet.	bu 60, je 40	170	mladič / young	?	Smrekov žleb	J/S	100	?
5.	maj 1993 / May 1993	480	Quercu - Carpinet.	hr 50, bu 20, b. ga 30	120	dva mladiča / two young	duplo v hrastu / hole in oak	Špilj (Hinje)	JZ/SW	100	7
6.	5. 6. 1993	1050	A-F omphal.	je 50, bu 50	200	dva mladiča / two young	v štrclju jelke / in fir stump	Krokar	V/E	20	4
7.	maj 1994 / May 1994	770	A-F typicum	je 50, bu 50	190	dva mladiča / two young	v štrclju jelke / in fir stump	Koče	J/S	100	3
8.	4. 8. 1994	1000	A-F typicum	bu 60, je 40	170	dva mladiča / two young	?	Nok	J/S	20	?
9.	maj 1994 / May 1994	800	A-F festucet.	bu 60, je 40	150	mladič / young	?	Dane	V/E	300	?
10.	27. 6. 1995	1100	A-F festucet.	bu 60, je 40	190	?	duplo v bukvi / hole in beech	Ravne	V/E	100	9
11.	21. 8. 1995	900	A-F typicum	je 95, bu 5	120	dva mladiča / two young	?	Medvedji gozd	JZ/SW	250	?

**Legenda:** \* - Delež drevesne vrste (je - jelka, bu - bukev, sm - smreka, hr - hrast, b. ga - beli gaber)  
Stran neba - smer, kamor je nagnjena gnezdilna lokacija kozače

**Key:** \* Share of tree species (je - fir, bu - beech, sm - spruce, hr - oak, b.ga - hornbeam)  
Cardinal point - direction into which Ural Owl's breeding site is inclined

**Tabela 1:** Opazovanja kozače *Strix uralensis* v gnezditvenem obdobju (gnezda in mladiči) in njen življenjski prostor

**Table 1:** Observations of Ural Owl *Strix uralensis* during its breeding period (nest and young), and its natural surrounding

x 25 cm). Na Mošnevcu je bilo gnezdo na debeli smreki, verjetno kanjino. Od gozdnega roba je bilo oddaljeno 150 metrov. V gnezdu so bili trije mladiči različnih velikosti, kar pomeni, da kozača vali jajca, takoj ko znese prvo. Najmanjši

je čez teden dni poginil, druga dva pa sta 25. maja zapustila gnezdo ter se zadrževala v neposredni bližini še kakšen teden. Naslednje leto kozača ni gnezdila v tem gnezdu. V njem je leta 1992 in 1993 gnezdila kanja. Leta 1992 sem v tem





**Slika 3:** Kozača *Strix uralensis* uporablja gnezda drugih vrst. V gnezdu na Mošnevcu je poginil najmanjši mladič (M. Perušek).

**Fig. 3:** Ural Owl *Strix uralensis* occupies nests made by other species. In the nests at Mošnevec, its smallest offspring was found dead (M. Perušek).

predelu našel gnezdo skobca, v njem so bili le ostanki mladičev, starša pa sta še vedno razburjeno letala okoli gnezda. V gnezdu je bil še svež kozačin izbljuvek. Iz tega lahko domnevamo, da pleni tudi gnezda ujed, v katerih kasneje lahko gnezdi. V Jelenovem žlebu je bilo gnezdo ujede (verjetno sršenarja) na košati bukvi osem metrov visoko v rogovili tik ob deblu.

Kot je razvidno iz preglednice, kozača za gnezdilni okoliš najpogosteje izbira vzhodne lege.

Gnezdo v Špilju leži najnižje in celo v precej odprtem hrastovo - gabrovem gozdu. V neposredni bližini je bila vodna kotanja. Jelovo-bukovi gozdovi so oddaljeni dva kilometra. Videti je, da ustrezne gnezdilne in prehranske razmere privabijo kozače tudi v drugačne sestoje.

V vseh primerih je bilo gnezdo v bližini manjših vodnih kotanj. Kozača jih uporablja kot kopališča. V njihovi bližini je verjetno tudi več malih sesalcev, ker so obrodi bukve pogostejši in obilnejši. Strukturo njenega habitata lahko razdelimo na gnezdilni okoliš, ki vsebuje zaprte sestoje, staro drevje z dupli ali večjimi gnezdi ter

vodno kotanjo v bližini. Poleg tega zahteva mirne dele gozda. Najbližje gozdni cesti je bilo gnezdo na Mošnevcu, ki je od nje oddaljeno le 80 metrov.

Posamezne kozače se od jeseni do pozne zime klatijo tudi zunaj svojega značilnega prebivališča. Tako sva z A. Hudoklinom 22. 12. 1995 pri Fučkovcih v Beli krajini našla kozačo, ki je poginila na električni žici. V tem obdobju se najbolj približajo naseljem in marsikdaj to plačajo z življenjem.

Kozača lovi v mraku in v zgodnjih jutranjih urah. V času gnezdenja je bolj aktivna tudi v dnevnem času v oblačnem vremenu. Na gozdnih robovih v nočnih urah zamenja kanjo na istih prežah (opazovanja avtorja). Za spanje potrebuje temne krošnje iglavcev, v katerih se lahko skrrije čez dan.

## ZAKLJUČKI

Gnezda kozače in mladiče smo najpogosteje našli na nadmorski višini od 700 do 1000 m, v starih, rahlo presvetljenih, mešanih jelovo-bukovih sestojih na južnih in vzhodnih legah. Glede gnezda ni izbirčna. Kozača se pri izbiri gnezdilnega okoliša izogiba severnih in zahodnih leg.

Pri gospodarjenju v gozdovih moramo ohranjati gnezdilne habitate kozač, to so: votla drevesa, odlomljena še stoječa debla, drevesa z večjimi gnezdi. Ob njihovih gnezdiščih ne smemo opravljati del v času gnezdenja in graditi gozdnih prometnic. Za bolj natančno poznavanje zahtev naših populacij kozače pa bo potrebno še nadaljnje proučevanje te zanimive vrste.

## ZAHVALA

Za zbrane informacije se zahvaljujem predvsem svojim kolegom gozdarjem: M. Lavriču, J. Šubicu, C. Štaniši in Z. Veselu, brez katerih ne bi bil našel vseh v delu omenjenih lokacij gnezdenja kozače.

## LITERATURA

MIKKOLA, H., 1983. Owls of Europe. Poyser, London.



SVETLIČIČ, J., 1996. Življenjsko okolje sove kozače v zgornji Savinjski dolini. Raziskovalna naloga. ZGS, Nazarje.

## POVZETEK

Kozača je v Sloveniji razmeroma slabo raziskana. Podatki o gnezdenju so zelo redki. V kočevsko - ribniškem območju se kozača zadržuje v pasu jelovo-bukovih gozdov (*Abieti-Fagetum dinaricum*), najpogosteje na nadmorskih višinah od 700 do 1000 metrov. Mladiče ali gnezdo smo našli na enajstih različnih lokacijah v spomladanskem in poletnem času. Dvakrat smo opazovali mladiče - plezalce celo v mesecu avgustu. Gnezda in mladiči so bili v starejših, rahlo presvetljenih sestojih bukve, jelke in smreke, le izjemoma drugod. Gnezda ali dupla so bila tri do deset metrov visoko. Gnezdila je v gnezdah vranov in ujed, v drevesnih duplih na še živih drevesih in na odlomljenih deblih v "dimniških" duplih. Gnezdilni okoliši so bili na vzhodnih in južnih legah, 20 do 300 metrov stran pa so bile povsod vodne kotanje.

Pri gospodarjenju z gozdom je treba ohranjati debela votla in odlomljena drevesa ter dele gozda, primerne za gnezdenje.

## SUMMARY

In Slovenia, the Ural Owl is a relatively poorly researched species, which means that data on its breeding are very few indeed. In the forests of Kočevje and Ribnica it occurs in a belt of mixed fir-beech woodland (*Abieti-Fagetum dinaricum*), most often at altitudes ranging from 700 to 1000 m a.s.l. The Ural Owl's young and nests were found in spring and summer at eleven different localities, and on two occasions the climbing young were observed even in August. The nests and the young were found in somewhat old and slightly lit through stands of beech, fir and spruce (and only exceptionally elsewhere). The nests or nest holes were situated 3 to 10 m from the ground. This owl breeds either in nests made by ravens or birds of prey, in holes of still living trees, or in "chimney" holes of tree stumps. Its breeding ranges were in eastern parts of the forests, and in all cases the nests were situated from 20 to 300 metres from small water basins.

In these managed forests the thick hollow tree stumps should be preserved, as well as those forest parts which have proved most suitable for the breeding of this bird.

Mirko Perušek, Jurjevica 2a, 3110 Ribnica

## Iztok Geister



# ALI PTICE RES IZGINJAJO?

Slovenski in evropski vidiki  
varstva gnezdečih ptic



Tehniška založba Slovenije

Knjiga je bila sprva mišljena kot poglobljen komentar Rdečega seznama ogroženih ptic gnezdilnic Slovenije iz leta 1995, med pisanjem pa se je njeno težišče preselilo v območje bolj temeljnih vprašanj o tem kaj naj bi v naravi varovali. Knjiga naj bi nas odvajala od uporabe naravovarstvenih stereotipov, kot je ta, da je vsaka ptica, ki izgine z našega ozemlja že tudi izumrla. Knjiga prinaša tako domače kot tuje, danes tako aktualne evropske poglede na varstvo ptic. Sicer pa je napisana kot priročnik in temu primerno bogato ilustrirana.

Naročila sprejema Tehniška založba Slovenije, Lepi pot 6, 1000 Ljubljana. Cena knjige je 9.996 SIT; za člane DOPPS-a velja 20% popust.



# Planinski orel *Aquila chrysaetos* v Triglavskem narodnem parku

## The Golden Eagle *Aquila chrysaetos* in Triglav National Park

Miha MARENČE

### UVOD

Pisni viri in ustna izročila govorijo, da se planinski orel na območju današnjega Triglavskega narodnega parka (v nadaljevanju TNP) stalno pojavlja že od nekdaj. Ta mogočna ujeta je pri nas avtohtona vrsta. Pisni viri poročajo o neusmiljenem preganjanju orlov, saj so jih ljudje krivili za uničevanje drobnice in "plemenite" divjadi, zlasti gamsov. Ščasoma so se pogledi na plenilske vrste temeljito spremenili: danes vemo, da so plenilci pomemben usklajevalec okolju primerne številnosti plenjenih vrst, velja pa tudi obratno: plenjene vrste usklajujejo število plenilcev. Trofični odnosi so namreč vzajemni.

Čeprav je planinski orel v Sloveniji splošno zavarovan že po zakonu o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter upravljanju lovišč (25/76), ga v območju TNP zakon o Triglavskem narodnem parku (63-28/81) še posebej našteva kot trajno zavarovano vrsto. Tudi Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (57/93) planinskega orla šteje med zavarovane vrste.

V okviru postopnega ugotavljanja stanja posameznih živalskih vrst v TNP smo v letih od 1991 do 1996 sistematično zbirali podatke o pojavljanju planinskega orla. Podatke smo predstavili v internem gradivu z naslovom "Planinski orel *Aquila chrysaetos* (L.) v Triglavskem narodnem parku" kot pomoč pri varstvenem načrtovanju.

### NAČIN DELA

Podatke so zbirali naravovarstveni nadzorniki TNP: Jelko Flajs (širše območje Tolminske), Jure Kočan (Pokljuka, Radovna), Ludvik Komac (Vrsnik, Lepena, Duplje), Albert Kravanja (Plazi, Za Skalo, Berebica, LD Soča), Tone Kuhar (Vrata),

Rado Legat (Pišnica, Planica), Janko Rabič (Voje, Krstevica), Tone Štular (Krma, Kof), Andrej Svab (Mežakla), Florjan Tišler (Čiprije, Mrzli studenec), Tone Zadnikar (Komna, Vogel, Dedno polje), Jože Zakrajšek (Jalovec), Stanko Zima (Martuljek) in Janko Zorč (Kriški podi, Triglav). Poleg imenovanih so podatke o gnezdiščih oz. o neposrednih lokacijah gnezd posredovali še: Iztok Koren (GL Prodirazor), Zoran Komac (LD Bovec), Dejan Kovač (LD Log pod Mangrtom) in Mirko Kurinčič (širše območje Krna).

Podatke smo zbirali na posebnih popisnih listih, in sicer po vrstnem redu: datum, kraj, priletel iz smeri, odletel v smeri, opis dogodka, čas opazovanja od - do, zanimivosti in podpis poročevalca. Na popisnem listu je bilo tudi nekaj napotkov za izpolnjevanje. Originali popisnih listov so shranjeni na upravi TNP.

Datum pišemo v vrstnem redu: leto, mesec, dan in ura opazovanja. Pri uri opazovanja smo vzeli srednjo vrednost: npr. podatek v popisnem listu od 13,00 do 13,21 je 13,10. Menimo, da takšen prikaz datuma zadostuje namenu naloge. Seveda pa je mogoča podrobnejša časovna analiza, saj ni malo podatkov, ki so opredeljeni na minuto natančno.

Kraj opazovanja so opazovalci navajali različno: nekateri so upoštevali krajevna imena, ki so bila najbližja dogodku in so zapisana na karti 1:25000; drugi so pisali neposredno krajevno ime ne glede na (ne)zapis na karti. Takšna imena smo z opazovalcem ponovno preverili in določili številko kvadrata, v katerem je bila lokacija dogodka. Pri navajanju "širšega" imena, ki zajema na karti več kvadratov, smo vzeli kvadrat s sredinskim položajem glede na ime, izpisano na topografski karti.

Smer letenja združuje podatka "priletel iz smeri", "odletel v smeri". Ti podatki so



različni glede na širino (območje) lokacije. To ustvarja občutek manj uporabnega podatka, vendar je smiseln v povezavi z drugimi podatki, zlasti z opisom dogodka. Podatek o smeri letenja je namreč odvisen od stojišča opazovalca (npr. pregleden svet, zaprta dolina, gozd itd.), od časovnega trajanja opazovanja in višine letaj planinskega orla.

Številka kvadrata je interno oštevilčenje posameznega kvadrata na topografski karti 1:25000, ki ga uporabljamo pri zbiranju vseh podatkov o živalskih vrstah, ker je takšno oštevilčenje preprosto in pregledno. Vezano je na kvadrate v kilometrski (100 hektarski) mreži in je v vsakem trenutku prevodljivo na odčitavanje koordinat po x in y osi na karti 1:25000.

Iz opisa dogodka razberemo nekatere ekološke in etološke značilnosti planinskega orla. Podatek opisa dogodka uporabimo predvsem za pomoč pri določitvi najpogostejših preletov.

Na osnovi sistematične ureditve podatkov smo prišli do neposredne prostorske

lahko določimo zdajšnja življenjska območja planinskega orla v TNP.

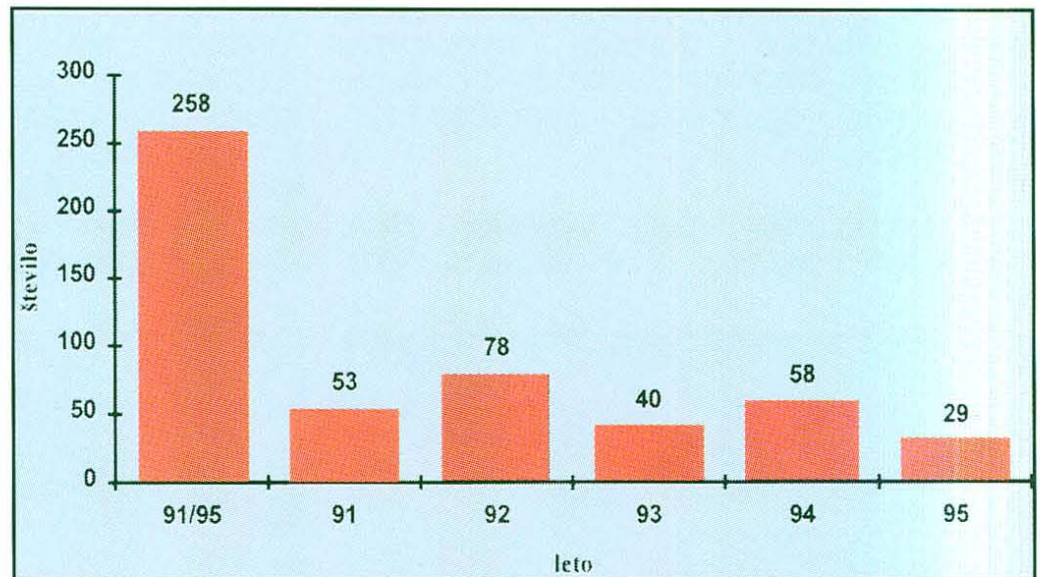
Določitev preletnih smeri (koridorjev) ni popolna, kar je tudi posledica premajhnega števila podatkov. Zato je pri opredeljevanju varstvene vsebine potrebna smiselna povezava vseh zbranih podatkov.

Zavedamo se, da analiza ne daje vseh odgovorov oz. ne daje popolne slike o stanju planinskega orla v Triglavskem narodnem parku. Po mnjenju Janeza Gregorija, ki je zbrano gradivo strokovno pregledal, bi morala biti opazovalna mesta enakomerno razporejena po vsem parku, zbrati pa bi morali tudi podatke, kjer orla nismo videli. Pomembno bi bilo vedeti, od kdaj do kdaj (koliko časa) je bil opazovalec na terenu. Če je bil naprimer od šeste do dvanajste ure, orla pa je opazoval ob deseti uri, bi iz tega lahko sklepali na čas orlove aktivnosti. Znano je namreč, da orli veliko časa preživijo neaktivno oz. mirujoče.

Analizo razpoložljivih podatkov smo opravili ne glede na vse pomanjkljivosti. S tem smo prišli do nekaterih ugotovitev, ki

**Slika 1:** Število vseh zbranih podatkov o planinskem orlu v TNP

**Fig. 1:** Number of all the collected data on the Golden Eagle in Triglav National Park



opredelitve, ki jo kot točkovna območja gnezd, ožja območja gnezdišč in najpogostejše preletne koridorje prikazujemo na topografski karti 1 : 25000.

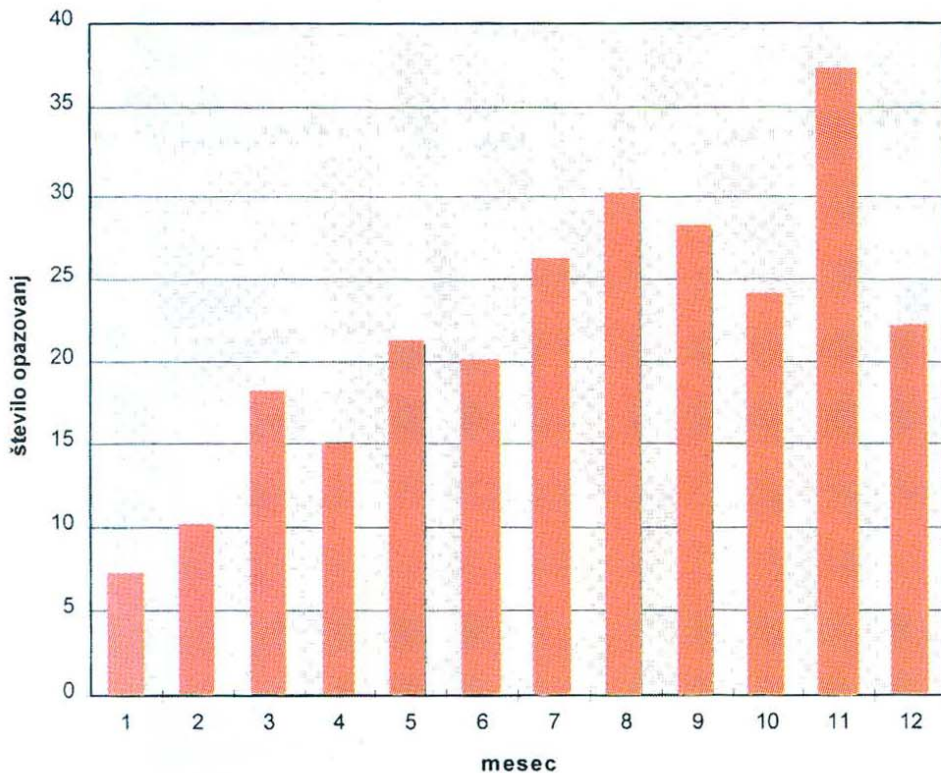
Prikaz pogostejših zadrževanj in smeri preletov v TNP ni popoln, saj niso na voljo podatki zunaj lovsko upravnega območja "Triglav". Na osnovi zbranih podatkov o gnezdiščih oz. neposrednih lokacijah gnezd na celotnem območju TNP pa

so lahko podlaga varstvenemu načrtovanju.

## REZULTATI

Planinski orel se na območju Triglavskega narodnega parka pojavlja prek celega leta. Poleg ugotovljenega rednega gnezdenja je celoletno pojavljanje dokaz njegove stalne navzočnosti.





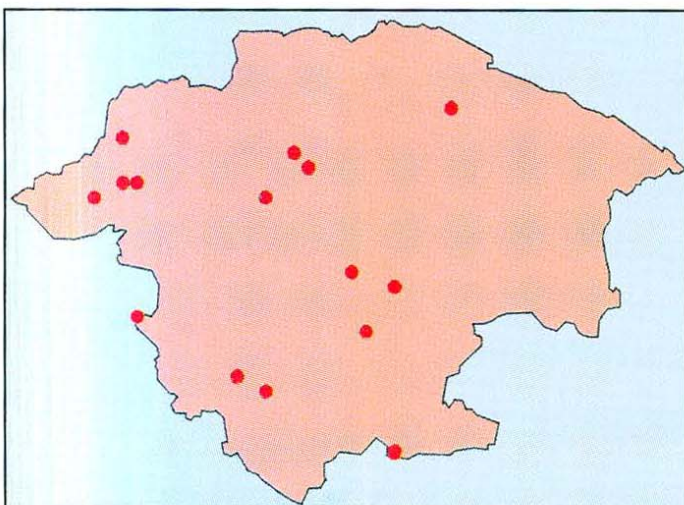
**Slika 2:** Frekvenca pojavljanja planinskega orla po mesecih

**Fig. 2:** Frequency of the Golden Eagle's occurrence in TNP in separate months

Upoštevali smo vse podatke, ne glede na čas pojavljanja. Iz zbranih podatkov razberemo kvadrate navzočnosti in s tem položaj v prostoru. Zaradi preglednosti in lažje določitve območij pogostejše navzočnosti smo upoštevali le kvadrate vsaj treh opazovanj ("zgoščevanje" podatkov).

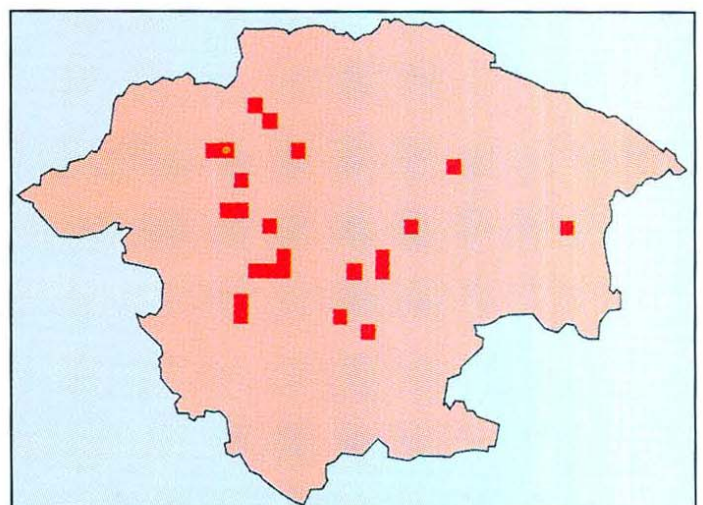
Pri določitvi smeri preletov smo upoštevali podatke, ki v opisnem delu

navajajo prelete oz. opazovanja orla (orlov) pri daljših preletih (preletih, ki so bili opazovani praviloma na večjih višinah in jim je opazovalec sledil od "prihoda" do "odhoda" orla), in to najpogosteje v ravnih črtah. Zaradi orientacije in navezave tudi teh podatkov na kvadrat(e) navzočnosti smo vzeli kvadrat s sredinskim položajem na črti preleta. Z izrisom preletne smeri smo dobili vse kvadrate, ki ležijo na tej smeri.



**Slika 3:** Lokacija gnezdišč v kilometrski kvadratni mreži

**Fig. 3:** Location of the Golden Eagle's nest-sites in 1km-squares



**Slika 4:** Položaj vsaj trikratnega opazovanja v kilometrski kvadratni mreži

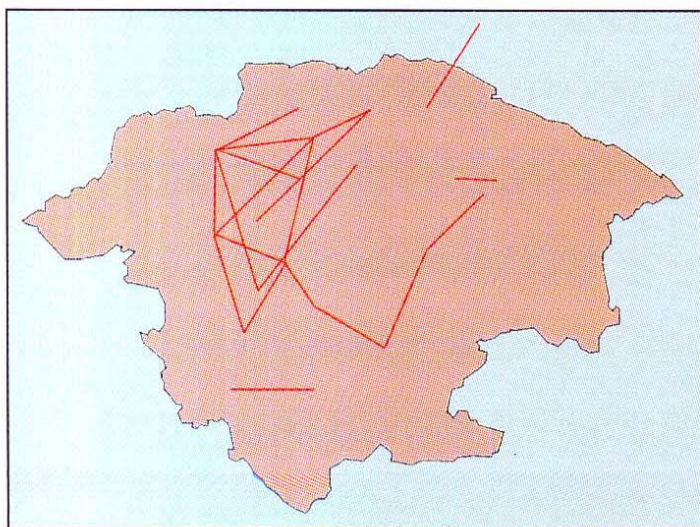
**Fig. 4:** Places in 1km-squares, where the bird was observed at least three times



zap. št.	štev. kvad.	štev. opaz.	območje
N°	N° of square	N° of obs.	area
1	124	3	Police (Jalovec)
2	155	3	Police (Jalovec)
3	215	7	Srednica (Jalovec)
4	216	3	Srednica (Jalovec)
5	221	8	Kukla (Jalovec)
6	264	3	Luknja peč (Krma)
7	280	6	Srebrnjak (Berebica)
8	340	3	Strmarica (Berebica)
9	341	4	Strmarica (Berebica)
10	370	4	Mala Tičarica (Plazi)
11	380	3	Velo polje (Krstenica)
12	391	8	Sončni vrh (nad vasjo Soča)
13	426	4	Travnik (Plazi)
14	433	3	Planina Jezerce (Krstenica)
15	453	22	Plaski Kuk - Travnik - Čelo
16	460	3	Slatna - Kreda (Dedno polje)
17	426	5	Ogradi (Krstenica)
18	505	5	Kaluder (Duplje)
19	523	5	Kaluder (Duplje)
20	530	3	Studor (Dedno polje)
21	549	7	Pršivec (Dedno polje)

**Tabela 1:** Število opazovanj planinskega orla v kvadratih narvočnosti

**Table 1:** Number of observations in squares where Golden Eagles were established to be present



**Slika 5:** Najpogostejše smeri preletov  
**Fig. 5** Golden Eagle's most frequent passage routes

število opazovanj			smer preleta od - (prek) - do
N° of observations	(A)	(B)	
2	1	6	Bavški Grintavec - Berebica - Plazi
3	1	2	Bavški Grintavec - Jalovec
0	1	1	Bavški Grintavec - Kaluder
2	2	2	Bavški Grintavec - Prisank, Razor, Vršič
1	0	1	Berebica - Kukla
1	2	0	Debela peč - Luknja peč
0	2	1	Jalovec - Mojstrovka - Robičje
3	1	1	Jalovec - Prisank, Razor, Kukla
0	1	0	Komna - Duplje
0	1	1	Plaski Kuk - (Travnik) - Jalovec
1	1	0	Plaski Kuk - Pihavec - Kriški podi
1	3	0	Plazi - Kukla - Vršič
0	1	0	Plazi - Lopučnica - dolina Triglavskih jezer
0	0	1	Plazi - Za Skalo - Kaluder (Duplje)
0	0	1	Pršivec - Dolina triglavskih jezer
1	1	1	Špik - čez Veliko Pišnico - Vršič - Trenta
2	0	0	Tosc (Velo polje) - Pršivec ( Studorske planine)
0	9	1	Tosc (Velo polje) - Viševnik - Debela peč - Klečca
2	0	0	Vrtaška planina, Sleme - Kepa (Karavanke)

### Legenda / Key:

- (A) = obdobje gnezdenja (01.03. - 30.06.)  
 (B) = obdobje zunaj gnezdenja (01.07. - 30.10.)  
 (C) = obdobje prezimovanja (01.11. - 28.02.)  
 (A) = breeding period (March 1<sup>st</sup> - June 30<sup>th</sup>)  
 (B) = non-breeding period (July 1<sup>st</sup> - October 30<sup>th</sup>)  
 (C) = wintering period (November 1<sup>st</sup> - February 28<sup>th</sup>)

**Tabela 2:** Opazovane smeri preletov (koridorjev)  
**Table 2:** Observed directions of the bird's passages (corridors)

## RAZPRAVA

Iz zbranih podatkov razberemo, da je od 1991 do 1998 leta na območju Triglavskega narodnega parka letno gnezdilo 5 orlji parov, in sicer: na območju Bohinja (1), Trente (1), Loga pod Mangrtom (1) in Krna (2). Po naših podatkih posameznemu orljemu paru v določenem območju pripadajo tri gnezdišča, ki jih letno menja ("kolobari").



Ali na osnovi ugotovljenega števila gnezdečih parov v TNP (večji del vzhodnih Julijskih Alp) lahko posredno ocenimo dejansko navzočnost planinskih orlov v Sloveniji?

Ugotovljeno stanje planinskega orla v Triglavskem narodnem parku obravnava čas zbiranja podatkov od 1991 do 1996 leta in aktivnega gnezdenja do 1998. leta.

Iz zbranih podatkov in iz njih izpeljane analize nekaterih parametrov lahko povzamemo, da je planinski orel tu stalno navzoč, in to v vsem Triglavskem narodnem parku. Z opazovanji pa smo ugotovili, da se v nekaterih območjih pojavlja pogosteje. To pogostejše pojavljanje oz. opazovanost je povezana z območji gnezdenja, kar razberemo iz primerjave med lokacijami gnezdišč in številom opazovanj v kvadratih pojavljanja.

Vprašanje zasedenosti (nosilne kapacitete) ostaja odprto. Opraviti bi morali še nekaj sistematičnih raziskav prehrane, motenj, ropanja gnezd itd. Naj bo ta skromni prispevek vzpodbuda za nadaljevanje dela v dobro planinskih orlov.

## POVZETEK

V prispevku obravnavamo stanje planinskega orla v Triglavskem narodnem parku. Stanje smo ugotovili na osnovi sistematično zbranih podatkov v letih 1991 do 1996.

Podatke smo zbirali na posebnih popisnih listih, in sicer po vrstnem redu: datum, kraj, priletel iz smeri, odletel v smeri, opis dogodka, čas opazovanja od - do, zanimivosti in podpis poročevalca.

Na osnovi sistematične ureditve podatkov smo prišli do neposredne prostorske opredelitve, ki jo kot točkovna območja gnezd, ožja območja gnezdišč in najpogostejše preletne koridorje prikazujemo na topografski karti 1 : 25000.

Iz zbranih podatkov razberemo, da je od 1991 do 1998 leta na območju Triglavskega narodnega parka letno gnezdilo 5 orljih parov, in sicer: na območju Bohinja (1), Trente (1), Loga pod Mangrtom (1) in Krna (2). Po naših podatkih posameznemu orljemu paru v določenem območju pripadajo tri gnezdišča, ki jih letno menja ("kolobari").

Iz zbranih podatkov in iz njih izpeljane analize nekaterih parametrov lahko povzamemo, da je planinski orel tu stalno navzoč, in to v vsem Triglavskem narodnem parku. Z opazovanji pa smo ugotovili, da se v nekaterih

območjih pojavlja pogosteje. To pogostejše pojavljanje oz. opazovanost je povezana z območji gnezdenja, kar razberemo iz primerjave med lokacijami gnezdišč in številom opazovanj v kvadratih pojavljanja.

Vprašanje zasedenosti (nosilne kapacitete) ostaja odprto. Opraviti bi morali še nekaj sistematičnih raziskav prehrane, motenj, ropanja gnezd itd. Naj bo ta skromni prispevek vzpodbuda za nadaljevanje dela v dobro planinskih orlov.

## SUMMARY

The article deals with the current position of the Golden Eagle in Slovene's Triglav National Park, as established on the basis of the systematically gathered data in the 1991-1996 period.

The collected data were entered in special survey sheets in the following order: date, place, bird flew in from (direction), bird flew off to (direction), detailed description of the event, observed from-to, interesting particulars, and observer's signature.

Through the systematic data processing, the bird's direct spatial picture was obtained, shown in 1: 25,000 topographical chart as its nest point areas, immediate nest-sites and most frequent passage corridors.

From the gathered data it is clear that in the 1991-1998 period 5 pairs bred annually in the region of Triglav National Park, i.e. in the areas of Bohinj (1), Trenta (1), Log pod Mangrtom (1) and Krn (2). According to our data, three "rotating" nest-sites belonged to each of the Golden Eagle's pairs in a certain area.

On the basis of the collected data as well as on the analyses made from them we can sum up that the Golden Eagle is constantly present in the entire region of Triglav National park, except that in some areas it occurs more often than in some others. These more frequent occurrences or observations are linked to its breeding areas, which becomes clear from the comparison between the breeding sites and the number of observations in squares in which recorded.

The question of the occupancy, however, remains still open, which means that some additional systematic research work will have to be carried out in respect of this bird's diet, disturbances, nest plundering, etc. Still, let this modest article be an incentive for a continuation of the work carried out to the credit of the Golden Eagle.

*Miha Marenče, Triglavski narodni park, Kidričeva 2, 4260 Bled*



# Prelet in pojavljanje sivke *Aythya ferina* v Krajinškem parku Rački ribniki - Požeg v severovzhodni Sloveniji

## Passage and occurrence of the Common Pochard *Aythya ferina* at Rački ribniki - Požeg Landscape Park in NE Slovenia

Milan VOGRIN

### UVOD

Raca sivka *Aythya ferina* je razširjena v večjem delu Evrope (CRAMP 1977), v času gnezditve pa je najštevilnejša v severnem delu Evrope (FOX & STAWARCZYK 1997). Prezimuje predvsem v zahodni Evropi, vzhodnem Mediteranu in severni Afriki (CRAMP 1977).

Sivka sodi v Sloveniji med zelo redke gnezditke (GEISTER 1995). V zimskem obdobju je pogostejša, predvsem v severovzhodni Sloveniji na rečnih akumulacijah (SOVINC 1994). Razširjenost sivke v gnezditvenem in zimskem času je torej dobro poznana, manj pa je znanega o dinamiki njenega preleta v času selitve.

Prelet in pojavljanje sivke obravnava ta članek. V članku prikazujem dinamiko preleta sivke v obdobju enajstih let v Krajinškem parku Rački ribniki - Požeg.

### OPIS OBMOČJA

Krajinški park Rački ribniki - Požeg leži na Dravskem polju v severovzhodni Sloveniji. Zavarovan je od leta 1992 (Mebodčinski uradni vestnik 1992). Obsega okrog 484 ha (FLAJŠMAN 1996). Osrčje parka oblikuje, skupaj z mešanim nižinskim gozdom, loko in travniki, deset vodnih površin: Rački ribniki (trije), Turnovi ribniki (trije), ribniki v Grajevniku (trije) ter akumulacija Požeg. Te vodne površine merijo skupaj okrog 76 ha. Podrobnejši



**Slika 1:** Na spomladanskem preletu močno prevladujejo samci (M. Vogrin)

**Fig. 1:** During the spring passage, males are prevalent (M. Vogrin)



**Slika 2:** Samice so veliko redkejšje (M. Vogrin)

**Fig. 2:** Females are much rarer (M. Vogrin)



opis posameznih lokalitet je podan drugod (VOGRIN & ŠORGO 1995, VOGRIN 1997).

## METODE DELA

Podatke o sivki sem zbiral med letoma 1985 in 1995. V spomladanskem času sem beležil tudi spol opazovanih osebkov. Ker vedno niso bile pregledane vse vode v parku, ocenjujem, da je število sivk podcenjeno. Opazovanja sem razdelil po pentadah, kjer za vsako pentado navajam povprečno število osebkov za obdobje enajstih let. Če je bilo več opazovanj v eni pentadi, podajam povprečno število osebkov za to pentado. Za posamezen mesec podajam tudi povprečno velikost jate.

Pri statistični obdelavi podatkov uporabljam neparametrične teste, kot so Hi-kvadrat, Mann-Whitneyev U test in Kruskal-Wallisov test (SOKAL & ROHLF 1995). Vsi podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 6.0.

## REZULTATI

Sivka v Krajinskem parku Rački ribniki - Požeg ne gnezdi, čeprav so bili pari in samci nekajkrat opazovani tudi maja in junija. Sivka je redka tudi v zimskem času, vzrok za to je led, ki v tem obdobju običajno prekrije vse vodne površine.

V enajstih letih sem sivko v Krajinskem parku zabeležil v 116 dneh. Skupaj sem

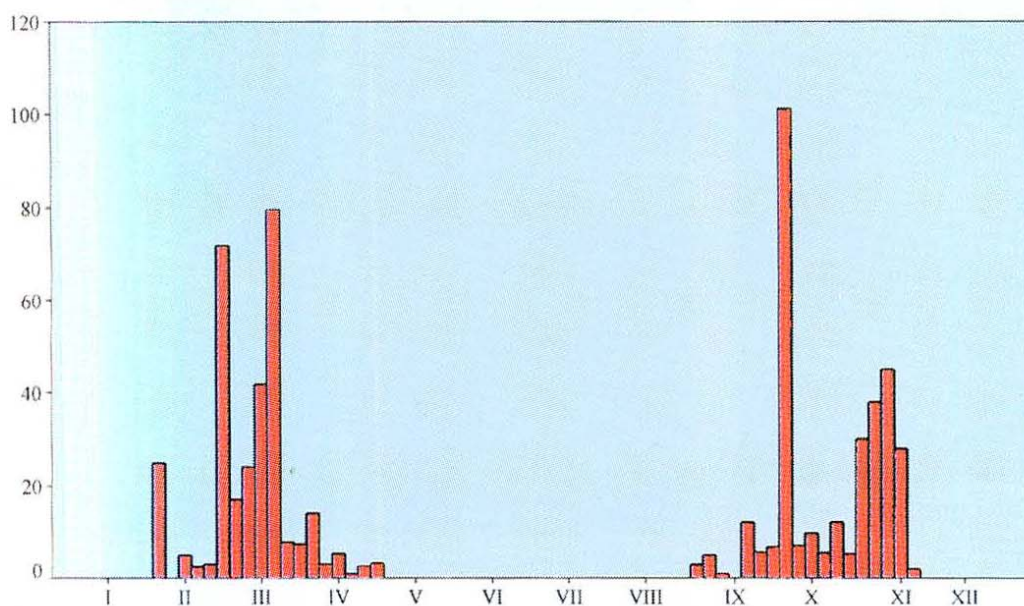
evidentiral 1606 osebkov. Spomladi je najpogostejša v marcu, medtem ko je jesenski prelet manj izrazit (slika 3).

Razmerje med spoloma v spomladanskem času je 1,71 : 1 v korist samcev. Razlika med spoloma je zelo pomembna (Yatesov korekcijski faktor, Hi-kvadrat = 12,34, df = 1, P < 0,001).

Razlika v povprečnem številu osebkov v jati med spomladanskimi meseci (februar - april) je zelo pomembna (Kruskal-Wallisov test, Hi-kvadrat = 9,81, df = 2, P < 0,005), med jesenskimi (september - november) pa ne (Kruskal-Wallisov test, Hi-kvadrat = 3,63, df = 2, P > 0,05). Razlika v povprečnem številu osebkov v jati med spomladanskim in jesenskim obdobjem prav tako ni pomembna (Mann-Whitneyev U test, U = 1045,5, P > 0,5). Razlika v velikosti jat pa je pomembna v celotnem obdobju preleta (Kruskal-Wallisov test, Hi-kvadrat = 13,38, df = 5, P < 0,01). Povprečne vrednosti velikosti jat za posamezen mesec so podane na sliki 2.

## DISKUSIJA

Sivka se v Krajinskem parku najštevilneje pojavlja v spomladanskem in jesenskem času. V poletnih mesecih je prav tako kot pozimi zelo redka. V juliju (samci) in avgustu (samice) nastopi višek pognezditvene golitve, ko race izgubijo letalna peresa in so za kakšne tri do štiri tedne nesposobne leteti (GINN & MELVILLE 1983). Na osnovi večletnih opazovanj



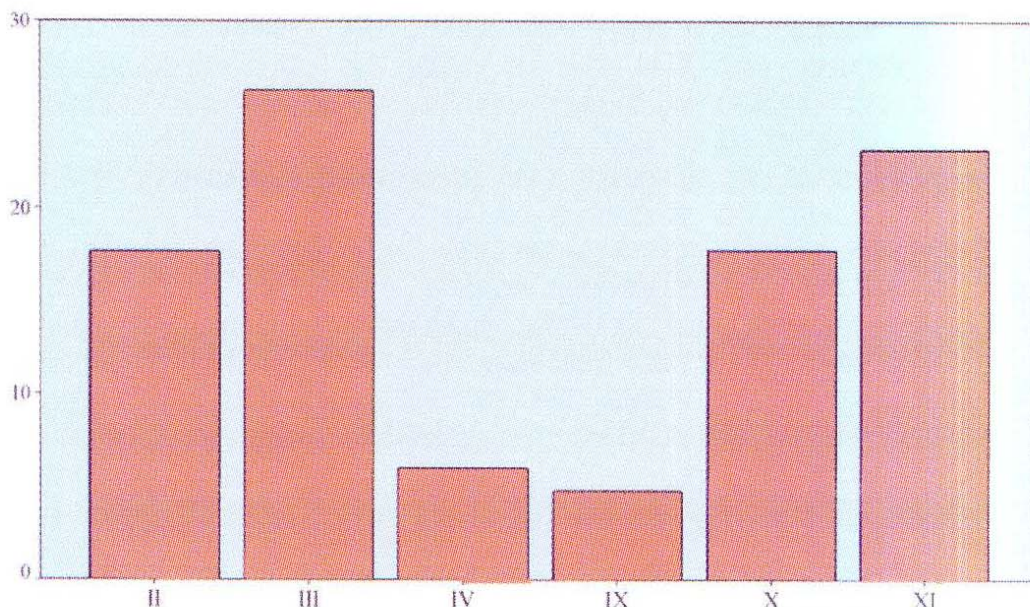
**Slika 3:** Povprečno število opazovanih osebkov sivke *Aythya ferina* v posameznih pentadah v obdobju 1985-1995 v Krajinskem parku Rački ribniki - Požeg

**Fig. 3:** Average number of observed Common Pochards *Aythya ferina* during separate pentads in the 1985-1995 period at Rački ribniki - Požeg Landscape Park.



**Slika 4:** Povprečno število osebkov v jati pri sivki *Aythya ferina* v posameznih mesecih v obdobju 1985-1995 v Krajinskem parku Rački ribniki- Požeg

**Fig. 4:** Average number of Common Pochards *Aythya ferina* in a flock during separate months in the 1985-1995 period at Rački ribniki - Požeg Landscape Park.



lahko torej zaključimo, da se sivka v času golitve v Krajinskem parku ne zadržuje. V času golitve pa je v večjem številu ni opaziti niti drugod v SV delu Slovenije.

Objavljenih podatkov iz obdobja preleta, s katerimi bi lahko primerjali tukaj dobljene rezultate, je v Sloveniji malo. Na Cerkniškem jezeru se sivka pojavlja tako v spomladanskem kakor tudi v jesenskem obdobju (KMECL & RIŽNER 1993). Čeprav gre za manjše število podatkov, lahko vidimo, da se prelet na Cerkniškem jezeru bistveno razlikuje od tega v Krajinskem parku. Spomladanski prelet na Cerkniškem jezeru je zelo neizrazit v nasprotju s tem v Krajinskem parku, medtem ko jesenski

prelet poteka nekoliko kasneje kot na Dravskem polju. Podobna situacija je tudi na akumulacijskih jezerih na Sarvi, kjer se sivka v glavnem pojavlja v jesenskem in zimskem času (TRONTELJ 1992). GREGORI (1989) pri pregledu vrst Pesniške doline podaja tudi prelet sivke za Pesniško dolino. Tudi tukaj je spomladanski prelet tako kot na Cerkniškem jezeru neizrazit, medtem ko je višek jesenskega preleta v novembru, v tem času je v Krajinskem parku dosežen že drugi višek (slika 3). Vzrok za razliko v dinamiki preleta sivke, ki se pojavlja med Krajinskim parkom in ostalimi omenjenimi lokalitetami, je težko pojasniti. Treba pa je poudariti, da je bila

**Slika 5:** Krajinski park Rački ribniki - Požeg

**Fig. 5:** Rački ribniki - Požeg Landscape Park





sivka v drugih primerih spremljana le krajše časovno obdobje, kar bi lahko bil eden izmed vzrokov za takšno razliko.

Pri primerjavi številnosti lahko vidimo, da število sivk, ki se selijo čez Krajinski park, prav nič ne zaostaja za drugimi lokalitetami, celo nasprotno, večino lokalitet po številnosti celo preseže. Izjema je le Cerknjsko jezero, kjer avtorja podajata maksimalno opazovano število sivk v posamezni pentadi, v tem delu pa navajam dolgoletno povprečje v določeni pentadi.

Glede na dolgoletno povprečje števila sivk, ki se pojavljajo v parku, smemo reči, da je lokaliteta, vsaj v slovenskem merilu, pomembna preletna točka za sivko.

Podatki drugih avtorjev (ŠOVINC 1990, ŠKORNIK et al. 1990, VOGRIN 1996), ki v svojih delih omenjajo to raco, so maloštevilni in zato primerjava ni možna.

Podatkov je malo tudi iz drugih predelov Evrope. V večini primerov gre le za prispevke, ki poleg drugih vrst obravnavajo tudi raco sivko. Za srednjo Evropo nisem našel nobenega prispevka, ki bi obravnaval le prelet oziroma selitev te rase.

CRAMP (1977) navaja kot višek preleta v spomladanskem času mesec februar, marec in april, v jesenskem času pa september in oktober. Ta ugotovitev se samo delno ujema z mojimi rezultati (glej sliko 1). Ne ujema se predvsem jesenski del, ki v parku poteka še v novembru. Na ribnikih v vzhodni Poljski je v spomladanskem obdobju sivka redna in številna preletnica, povprečno je registrirano okrog sto osebkov (KOT 1986), kar je dvakrat več kot v Krajinskem parku. Podobno velja tudi za kompleks ribnikov Režabinec na Češkem, kjer je sivka redna gostja (PECL 1992). Kljub temu pa je zanimivo, da je v določenih letih povsem odsotna bodisi v spomladanskem ali jesenskem času. Sivka je številna preletnica v spomladanskem času tudi na velikem kompleksu ribnikov pri reki Odri na Češkem (PAVELKA et al. 1995), kjer je bila njena številnost spremljana v letih 1982-84 in 1991-1994. V obeh obdobjih je višek preleta podoben - dosežen je sredi marca in traja vse do konca aprila (PAVELKA et al. 1995). Ugotovljena dinamika preleta se na Drav-

skem polju nekoliko razlikuje, predvsem v času trajanja preleta, ki je precej krajši, saj traja le slab mesec. Povsem drugačne rezultate sta dobila PYKAL & JANDA (1994) za ribnike Trebon (Češka), kjer se sivka v največjem številu pojavlja v mesecu juniju, na drugih ribnikih v južni Bohemiji pa je najštevilnejša meseca marca, tako kot na Dravskem polju.

Nekoliko obsežnejše podatke o selitvi sivke navajajo še STANEVIČIUS (1994) in ŽALAKEVIČIUS et al. (1995) za Litvo. Sivka je v tem delu Evrope redna preletna gostja, vendar je iz rezultatov razvidno, da ni številna. Najpogosteje se pojavlja na različnih evtrofičnih vodah, kakršne so tudi v Krajinskem parku Rački ribniki - Požeg. Sicer pa je bilo ugotovljeno, da številnost sivke na različnih jezerih v spomladanskem obdobju iz leta v leto močno niha, v poletnih mesecih (julij, avgust) pa je število sivk zelo nizko (ŽALAKEVIČIUS et al. 1995). Takšna ugotovitev se ujema tudi z mojimi rezultati. Sicer pa je spomladanski višek v Litvi dosežen konec marca in v začetku aprila, jesenski pa ob koncu avgusta in v prvem delu septembra (STANEVIČIUS 1994, ŽALAKEVIČIUS et al. 1995). Spomladanski prelet na Dravskem polju je dosežen mesec dni prej, jesenski pa mesec do dva kasneje. Glede na to, da tukaj obravnavana lokaliteta leži precej južneje od Litve, so dobljeni rezultati pričakovani.

Še redkejši so objavljeni podatki o spolni sestavi pri sivki. Skoraj identično razmerje so dobili CHRISTMAS et al. (1990), ki so preučevali sivko v Veliki Britaniji. Sicer pa drugih podatkov v literaturi nisem zasledil, čeprav je splošno znano, da samci pri večini vrst rac prevladujejo (STANEVIČIUS 1994).

## ZAHVALA

Za spremljanje na terenu se zahvaljujem bratu Marjanu in ženi Nuši.

## LITERATURA

CRAMP, S. (1977): The Birds of the Western Palearctic. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 1. Oxford University Press. New York.



CHRISTMAS, S.E. (1990): Ringing studies of urban and rural populations of Tufted Duck, *Aythya fuligula*, and Pochard, *Aythya ferina*. *Le Gerfaut* 80: 127-139.

FLAJŠMAN, B. ed. (1996): Vrt Evrope. Liberalna akademija.

FOX, T. & STAWARCZYK, T. (1997): Pochard *Aythya ferina*. pp. 102-103. V: HAGEMELER, E.J.M. & BLAIR, M.J. (eds.) (1997): The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & A D Poyser. London.

GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS. Ljubljana.

GINN, H.B. & MELVILLE, D.S. (1983): Moulting in Birds. BTO Guide 19.

GREGORI, J. (1989): Favna in ekologija ptičev Pesniške doline (SV Slovenija, Jugoslavija). *Scopelia* 19: 1-59.

KMECL, P. & RIŽNER, K. (1993): Pregled vodnih ptičev in ujed Cerknškega jezera; spremljanje številčnosti s poudarkom na preletu in prezimovanju. *Acrocephalus* 14: 4-31.

KOT, H. (1986): Breeding birds and spring migration on fishponds near Siedlce, eastern Poland. *Acta Ornithologica* 22: 159-182. (v poljščini, angleški povzetek).

Medobčinski uradni vestnik (1992): Medobčinski uradni vestnik občin Dravograd, Maribor, Pesnica, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Ruše. 27/17.

PAVELKA, K., FORAL, M. & KOŠTAL, J. (1995): Conservation and monitoring activities of the IBA Poodri patron group in 1992-1994. pp. 45-54. V: Vyznamna ptači uzemi v Češke Republice. Sbornik referatu. Kostelec nad Černými lesy, 7.-8. dubna 1995. Praha. (v češčini, angleški povzetek).

PECL, K. (1992): Waterfowl at the Režabinec pond in 1984-1991. pp. 52-60. V: Vyznamna ptači uzemi v Češke a Slovenske Republice. Sbornik referatu ze seminare Ceskoslovenske sekce ICBP. Trebon, 24.-25. brezna 1992. Praha. (češčina, angleški povzetek).

PYKAL, J. & JANDA, J. (1994): Relation between waterfowl numbers on South Bohemian fishponds and fishponds management. *Sylvia* 30: 3-11. (češčina, angleški povzetek).

SOKAL, R.R. & ROHLF, F.J. (1995): Biometry. The principles and practice of statistics in biological research. W.H. Freeman and Company. New York.

SOVINC, A. (1990): Ptice doline Drage pri Igu (Ljubljansko barje, Slovenija) v letih 1978-1988 in naravovarstvena vprašanja. *Varstvo narave* 16: 101-117.

SOVINC, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije. Tehniška založba Slovenije.

STANEVIČIUS, V. (1994): The process of the formation of post-breeding avifauna on south

Lithuania lakes. *Acta Ornithologica Lituanica* 9-10: 105-117.

SKORNIK, I., MAKOVEC, T. & MIKLAVEC, M. (1990): Favniški pregled ptičev slovenske obale. *Varstvo narave* 16: 49-99.

TRONTELJ, P. (1992): Prispevek k poznavanju avifaune Zbijskega in Trbojskega akumulacijskega jezera na reki Savi. *Acrocephalus* 13: 2-16.

VOGRIN, M. (1996): Ornitofavna ribnika Vrbe v spodnji Savinjski dolini in njeno naravovarstvena problematika. *Acrocephalus* 17: 7-24.

VOGRIN, M. & A. ŠORGO (1995): Veliki kormoran *Phalacrocorax carbo* na ribnikih za vzrejo toplovodnih vrst rib v severovzhodni Sloveniji. *Acrocephalus* 16 (72): 152-155.

VOGRIN, N. (1997): A new record of the Common Spadefoot, *Pelobates fuscus fuscus* (LAURENTI, 1768) in Slovenia (Anura: Pelobatidae). *Herpetozoa* 10: 89-90.

ZALAKEVIČIUS, M., ŠVAŽAS, S., STANEVIČIUS, V. & VAITKUS, G. (1995): Bird migration & wintering in Lithuania. *Acta Zoologica Lituanica, Ornithologia* 2: a monograph.

## POVZETEK

Med letoma 1985 in 1995 je bil spremljan prelet rase sivke v Krajinskem parku Rački ribniki - Požeg na Dravskem polju v severovzhodni Sloveniji. V Krajinskem parku je deset večjih stoječih evtrofičnih vod, ki rabijo za ribogojstvo in skupaj merijo okrog 76 ha.

Sivka v Krajinskem parku ne gnezdi, čeprav se občasno pojavlja tudi v gnezditvenem obdobju (junij). V parku je ni opaziti tudi v času golitve (julij - avgust), redka pa je tudi v zimskem obdobju, ko vode običajno zamrznejo. V obdobju selitve se sivka v Krajinskem parku redno pojavlja. Prelet je izrazitejši v spomladanskem času (slika 3). Razmerje med spoloma je v spomladanskem času 1,71 : 1 v korist samcev (Yatesov korekcijski faktor, Hi-kvadrat = 12,34, df = 1, P < 0,001).

Razlika v povprečnem številu osebkov v jati med spomladanskimi meseci (februar - april) je zelo pomembna (Kruskal-Wallisov test, Hi-kvadrat = 9,81, df = 2, P < 0,005), med jesenskimi (september - november) pa ne (Kruskal-Wallisov test, Hi-kvadrat = 3,63, df = 2, P > 0,05). Razlika v velikosti jat je pomembna tudi v celotnem obdobju preleta (Kruskal-Wallisov test, Hi-kvadrat = 13,38, df = 5, P < 0,01), med spomladanskim in jesenskim obdobjem pa ne (Mann-Whitneyev U test, U = 1045,5, P > 0,5).

Objavljenih podatkov o sivki iz obdobja preleta je zelo malo, pa ne samo v Sloveniji, temveč tudi v srednji Evropi,



posebej še za daljše časovno obdobje, kakršno je to v tem članku.

Glede na število osebkov, ki se pojavljajo v času preleta v parku, lahko ugotovimo, da je Krajski park Rački ribniki - Požeg pomembna preletna točka za sivko v Sloveniji.

## SUMMARY

From 1985 to 1995, the Common Pochard was monitored during its passage through Rački ribniki - Požeg Landscape Park in NE Slovenia. The Park encloses ten larger standing waters covering some 76 ha, currently used for fish farming.

The Common Pochard does not breed in the Park, although it periodically occurs there even in the breeding period (June). It has never been seen during the moulting period (July-August), and is very rare also in winter, when the waters in the Park freeze over. During migration, however, the Common Pochard regularly occurs there. The passage is more distinct in spring (Fig. 1). The ratio between the sexes in spring is 1,71 : 1 in favour of the males (Yates correction factor, Hi-square = 12.34, df = 1,  $P > 0.001$ ).

The difference in the average number of individuals in a flock in spring (February-April) is very important indeed (Kruskal-Wallis test, Hi-square = 9.81, df = 2,  $P > 0.005$ ), while in autumn (September-November) it is not (Kruskal-Wallis test, Hi-square = 3.63, df = 2,  $P > 0.05$ ). The difference in size of the flocks is significant during the entire migration period (Kruskal-Wallis test, Hi-square = 13.38, df = 5,  $P > 0.01$ ), while during spring and autumn periods it is clearly not (Mann-Whitney U test,  $U = 1045.5$ ,  $P > 0.5$ ).

There are very few data on the Common Pochard from migration period, not only from Slovenia but also from the entire Central Europe, particularly for longer periods of time than the one dealt with in this article.

In view of the number of individuals occurring at the Park during migration period, it can be concluded that Rački ribniki - Požeg Landscape Park is an important migratory station for the Common Pochard in Slovenia.

Milan Vogrin, Hotinjska cesta 108, 2312 Orehova vas

## Iz ornitološke beležnice From the ornithological notebook

**BELA ŠTORKLJA** *Ciconia ciconia*

**WHITE STORK** - Nest from 1994, but nesting successful only in 1996 and 1998, between Vojnik and Celje

Bela štorclja gnezdi večinoma v severovzhodnem in jugovzhodnem delu Slovenije, drugod lahko vidimo posamezne osebe predvsem v času preleta, ko se za kratek čas ustavijo in si iščejo hrano.

Bil sem zelo presenečen, ko sem v letu 1997 ob magistralni cesti med Vojnikom in Celjem opazil na električnem drogu gnezdo bele štorclje. Na njem je bila tudi odrasla štorclja.

Domačina, ki stanujeta v bližini, sta povedala, da sta štorclji pričeli graditi gnezdo že v letu 1994, vendar prva leta ni bilo mladičev. Leta 1996 pa so bili v gnezdu štirje (4) mladiči. Eden je kasneje padel z gnezda in poginil, trije pa so uspešno poleteli.

Leta 1997 se je na gnezdu zadrževala ena sama bela štorclja, zato tudi ni bilo mladičev.

7. aprila 1998 sem na gnezdu zopet opazil belo štorcljo. Domačina, ki stanujeta, v hiši poleg gnezda, sta mi povedala, da se je spomladi prvi vrnil samec, štirinajst dni za njim pa samica. Izvalili so se trije mladiči, vendar je eden padel iz gnezda in poginil. Druga dva sta se srečno speljala. Štorclji sta se večinoma prehranjevali na bližnjem travniku. Po mnenju domačinov sta se hranili tudi z rdečimi polži, ki jih je bilo poslej manj. 27. avgusta so vse štiri štorclje odletele iz domačega kraja. *Davorin Vrhovnik, Vitanje 106, 3205 Vitanje*

**PLEVICA** *Plegadis falcinellus*

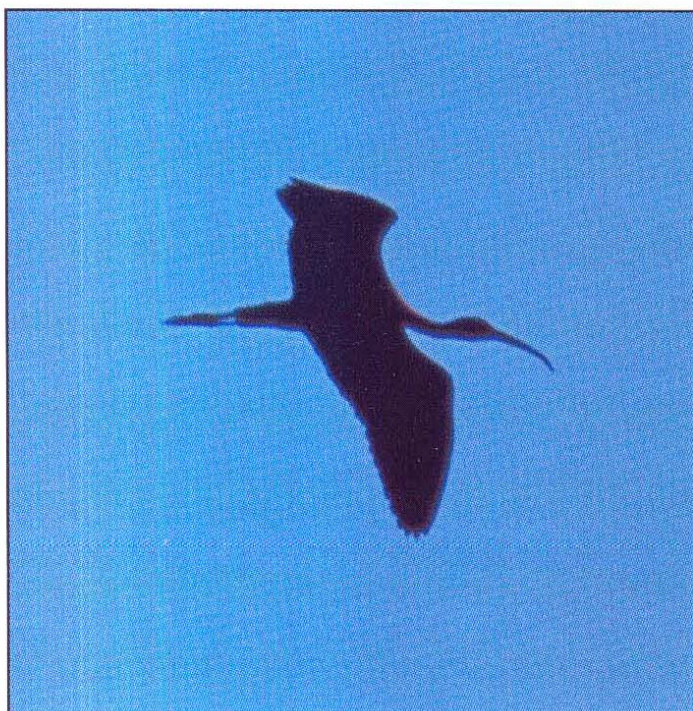
**GLOSSY IBIS** - 2 adults feeding on 5<sup>th</sup> May 1997 at Ormož waste water basins

Kot že tolikokrat prej sem se tudi tega lepega jutra, dne 5.5.1997, odpravil na teren na Ormoško jezero in bližnje bazene za odpadne vode.





Na jezeru sem se posvetil predvsem močvirskim čigram, saj se je tega dne zbralo kar 1150 črnih čiger *Chlidonias niger*, med njimi pa sem zasledil tudi osem (8) njihovih beloperutih vrstnic *C. leucopterus*.



Kljub temu me je zanimivost dneva čakala šele okoli 9.30, ko sem se približal bazenom. Že takoj na začetku sem na manjšem otočku v prvem vodnem bazenu zagledal pisano skupino pobrežnikov. Po dolgem opazovanju skozi teleskop sem ugotovil, da imam pred seboj 191 togotnikov *Philomachus pugnax*, med katerimi sta se bohotala tudi dva samca v popolnem svatovskem perju, eden z belo in eden z okrasto obarvanim ovratnikom. Nadalje sem opazil še 90 močvirskih martincev *Tringa glareola*, enega črnega martinca *T. erythropus*, eno kozico *Gallinago gallinago*, enega komatnega deževnika *Charadrius hiaticula*, enega spremenljivega prodnika *Calidris alpina* in enega srpokljunega prodnika *C. ferruginea*, ki se na spomladanski selitvi precej redko pojavlja. Za nameček sta se med jato rečnih galebov *Larus ridibundus* spreletevala še dva drugoletna črnoglava galeba *L. melanocephalus*, po vodni gladini pa je mirno plaval samec kostanjevke *Aythya nyroca*.

Ko sem nameraval obiti drugi, največji vodni bazen, pa sem nenadoma zagledal



dve plevici, ki sta se prehranjevali na manjšem položju ob robu bazena. Takoj sem ugotovil, da opazujem popolnoma odrasla osebka v svatovskem perju, kar pa spričo v soncu bleščeče se bronasto rjave in temno zelene barve trupa ter svetlega kljuna obeh plevic niti ni bilo težko. Pri prehranjevanju sta zabadali dolge kljune po celotni dolžini v mehko blato in pri tem sunkovito stresali z glavo. Po nekaj minutah ogledovanja sem se pričel plevicama previdno bližati, z namenom, da bi napravil še kakšno fotografijo. Približal sem se jima na razdaljo približno 30 metrov, nakar sta poleteli. Napravili sta nekaj krogov nad bazeni in se nato ponovno spustili na tla na drugem koncu bazena. Tukaj ju nisem hotel več vznemirjati, ampak sem se raje odpravil naprej, v mislih vesel svojega prvega srečanja s to vrsto v Evropi.

Opisano opazovanje je tudi prvo za območje reke Drave in dopolnjuje že tako precej obsežen spisek ornitofavne tega zanimivega področja. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 2106 Maribor*

**DUPLINSKA GOS** *Tadorna tadorna*  
**COMMON SHELDUCK** - 3 on 4<sup>th</sup> January 1998 at Ormoško jezero

V nedeljo 4. januarja 1998 sva bila s sinom že ob 7.30 uri zjutraj ob Ormoškem jezeru, ker sva hotela videti, v katero smer bodo letele gosi. Prejšnji večer so na jezero letele okrog 3 km severno od Središča, torej iz severovzhoda, 30. decembra pa so priletele iz severozahoda. Jutro je bilo toplo, a oblačno. Sin je pripravljajl teleskop, jaz pa sem pogledal z daljnogledom in med racami, le nekaj 100 m od našega obrežja, opazil dve malo večji plavajoči belkasti ptici, ki pa nista mogli biti ne zvonca ne čopasti črnici, ki jih je bilo precej na jezeru. Takoj ko je sin izostril teleskop, je ugotovil, da sta duplinski gosi. Popolnoma sva zanemarila kakih tisoč beločelih in njivskih gosi, zbranih v desnem zgornjem delu jezera. Prva jata se je dvignila ob 8.15, druga pa bo 8.45, in vse so, z običajnimi klici in med počasnim oblikovanjem večjih in manjših klinov, poletele proti severovzhodu. Midva sva še vedno opazovala

duplinski gosi, ki sta plavali v smeri, kjer so prej bile druge gosi. Ker je bilo lepo jutro, so po nasipu začeli hoditi sprehajalci, ki so naju toliko zmotili, da sva ptici, ki sta plavali v desni zgornji del jezera, izgubila. Potem sva preiskovala spodnji del in na nasprotnem obrežju, okrog 1.5 km niže, kot bi morali biti prej opazovani ptici, opazila še tretjo duplinsko gos.

Kljub neobičajno toplemu vremenu za ta letni čas je bilo na jezeru poleg gosi, ki so odletele, še okrog 2.500 ptic. Ugotovila sva 19 vrst, med katerimi je nujno omeniti še samca dolgorepe race *Anas acuta*. *Boris Kočevar, Kerenčičev trg 5, 2270 Ormož*

**NEVESTICA** *Aix sponsa*  
**WOOD DUCK** - Male and female in January 1997 in Maribor

Nevestica je prikupna ameriška vrsta race, ki jo je človek v Evropi lahkomišelnost naselil na ribnike mestnih parkov in v živalske vrtove, pa tudi na hišnih dvoriščih različnih gojiteljev perutnine jo najdemo. Pri nas je takih primerov verjetno zelo malo, prav nasprotno podobo pa kaže Zahodna Evropa, kjer je naseljevanje tujerodnih vrst živali pred leti dobilo nerazumne razsežnosti, kljub pravnemu redu, na katerega se zahodnjaki tako radi sklicujejo. Ker ptiči letajo, je nevestica marsikje "pobegnila" in se pridružila jatam drugih rac, ki se pozimi selijo v južne predele Evrope.

V zimi 1996/97 se je nevestica pojavila tudi na Dravi v Mariboru. Skupaj s Francijem Janžekovičem sva ob tradicionalnem štetju vodnih ptic dne 11. januarja 1997 na Lentu prvič opazovala samico, tri dni kasneje pa tudi samca. Parček se je na Lentu zadrževal skoraj do konca januarja, verjetno tudi zaradi ugodnih prehranskih razmer in miru. Sprehajalci in obiskovalci Lenta namreč vodne ptice obilno in redno krmijo, tako se število prezimujočih mlakaric, lisk, sivk, čopastih črnici, različnih vrst galebov in labodov grbcev iz leta v leto povečuje. Nekateri labodi grbci so že povsem domači in pricaplajo na pločnik ter jedo kar iz roke.



28. januarja je bil opažen samo še samec nevestice; na Lentu se je zadrževal do 2. februarja. V Mariboru opazovani nevestici sta zagotovo ubežnici in tukaj prvič opazovani. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 2000 Maribor*

**BELOREPEC** *Haliaeetus albicilla*  
**WHITE-TAILED EAGLE** - Adult on 2<sup>nd</sup>  
 January 1998 above the Drava river near Ormož

Dne 2.1.1998 sva se s sinom iz Središča ob Dravi že ob 9.00 uri odpravila na teren. Najprej sva pregledala stari tok Drave od meje s Hrvaško navzgor, potem pa sva se namenila na sever, da bi pogledala, ali so morda gosi na koruzišču. Preteklo jesen mi je uspelo izprositi od kmetijskega kombinata, da 200 ha velike njive niso v celoti preorali že jeseni, marveč so pustili 5 ha koruzišča, ki naj bi ga preorali šele marca. Ker ni bilo gosi, sva šla pogledat še k suhemu borovju, kjer sva večkrat videla črno žolno, ki jo zimski atlas za naš kvadrant ne omenja. Ko sva se z avtom pripeljala iz zahodne strani do omenjene velike njive, sva takoj, ko sva prišla iz za žive meje, zagledala na razdalji okrog 80 m ogromno ptico, ki je mirovala na prahi. Ko smo se spogledali, se je začela počasi dvigati. Takrat se ji je dobesedno zalesketal beli rep in s prostim očesom sva lahko videla pred mogočnimi deskastimi peruti mi štrleč debel kljun. Vsi belorepci, s katerimi sem se srečal v preteklem letu, so bili mlajši, ta pa je bil, glede na popolnoma bel rep, zrel osebek.

Istega dne sva šla popoldan še na Ormoško jezero, a je bilo zaradi vetra tako razburkano, da ptic ni bilo mogoče opazovati. V bazenih tovarne sladkorja pa sva našela 21 velikih belih čapelj *Egretta alba*. To je bilo do sedaj največje število. Zadnje dni decembra sva jih našela enkrat 9, drugič pa 13. *Boris Kočevar, Kerenčičev trg 5, 2270 Ormož*

**VELIKI KLINKAČ** *Aquila clanga*  
**SPOTTED EAGLE** - Juvenile on 22<sup>nd</sup>  
 March and adult on 28<sup>th</sup> December 1997  
 at Medvedce near Pragersko

Velikega klinkača *Aquila clanga*, v srednji in severni Evropi le priložnostnega

gosta, ki gnezdi pretežno na območju zahodnega palearktika in se seli v severno Afriko in na Bližnji vzhod, sem imel v razmeroma kratkem časovnem obdobju priložnost videti kar dvakrat. Obe opazovanji sta z istega terena, z akumulacije Medvedce pri Pragerskem.

Prvič sem velikega klinkača opazoval 22. 3. 1997. Vreme je bilo tega dne zelo spremenljivo. Zjutraj je snežilo, kasneje deževalo, končno pa se je zjasnilo, posijalo je sonce, in takšen je bil tudi preostanek dneva. Velikega klinkača sem presenetil na zahodni strani akumulacije, ki je zaraščena z grmovjem in s pasovi črne jelše, ko je mirno sedel na manjšem drevesu. Mojo pozornost je vzbudil zaradi svoje velikosti, deluje namreč precej večje in "širše" od kanje *Buteo buteo*, in izrazito temne, črne barve. Pri podrobnem ogledu s teleskopom je bilo na močni glavi lepo videti velik kljun, ki je bil ob korenu živo rumen. Uživanja ob ogledovanju te veličastne ptice je bilo žal hitro konec, saj je klinkača začela napadati siva vrana *Corvus cornix*, ki se je že ves čas nad njim sumljivo spreletavala. Zato je s počasnimi zamahi vzletel, nadaljeval let tik nad vrhovi dreves čez akumulacijo in se usedel nekje sredi akumulacije v gost grm, kjer ga ni bilo mogoče več videti. V letu je bilo lepo videti široke peruti, primarna peresa so bila, kot je značilno za orle, močno razmaknjena. Zgornja in spodnja stran peruti je bila enotno temne, skoraj črne barve. Na zgornji strani peruti sta bili vidni beli progi. Bela lisa je bila tudi nad repom. Po teh značilnostih sem ga določil za mladosten osebek velikega klinkača.

Drugič smo velikega klinkača opazovali dne 28. 12. 1997, in sicer: Katarina Senegačnik, Luka Božič, Jakob Smole, Michael Tifenbach in avtor. V nasprotju s prvim opazovanjem je bila akumulacija tokrat izpraznjena. Vse značilnosti te vrste (velikost, velika glava, črna barva, veliki ukrivljeni kljun) je bilo lepo videti že, ko je osebek sedel na posušenem drevesu na vzhodnem delu akumulacije. Po vzletu je bilo na zgornji strani peruti, ob začetku primarnih letalnih peres, videti svetlejšo liso, ki se je nadaljevala v neizrazito belino črte na velikih krovcih nad sekundarnimi



letalnimi peresi. Prav tako neizrazita svetlejša lisa je bila nad repom v obliki črke V.

Po teh znakih smo zaključili, da je bil opazovani osebek odrasel. Po vzletu se je klinkač dvignil zelo visoko nad akumulacijo in izginil. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 2106 Maribor*

**GRAHASTA TUKALICA** *Porzana porzana*  
**SPOTTED CRAKE** - On 30<sup>th</sup> march 1998  
at Dravograd

30. marca 1998 sem se za kratek čas ustavil na Dravograjskem jezeru. Počasi sem šel po nasipu kanalizacije in poslušal ptičje petje. Ko sem se vračal, sem na svoji desni le kakšne tri metre proč opazil tukalico, ki je stala čisto pri miru in gledala proti meni. Gledala sva se kakšnih deset sekund. Bila je sorazmerno vitka, tako da sem prvi hip pomislil, da gre



za malo ali pritlikavo tukalico. Noge je imela zelenkaste. Določil sem jo po progah in pikah na bokih in prsnem delu (kar pa samo po sebi ni zadostno razločevalno znamenje; glej tudi prispevek v rubriki Skrivnostna fotografija v 86 št. *Acrocephalus*, op.ured.) Ko pa sem se ji želel počasi še bolj približati, jo je urno ucvrla v trstičevje.

Dvajset metrov od opazovanega mesta sem pred dvanajstimi leti - 15. 11. 1986 - ujel in obročkal prvo in doslej edino grahasto tukalico. Perut je imela dolgo 120 mm, noge (tarsus) 38 mm, kljun pa 26 mm. V desni peruti ji je manjkalo nekaj primarnih letalnih peres. *Davorin Vrhovnik, Vitanje 106, 3205 Vitanje*

**ŽERJAV** *Grus grus*  
**COMMON CRANE** - 5 on 20<sup>th</sup> August  
1998 flying over Ljubljana

Dne 20. 8. 1998 sem v Murglah zaslišal trobentajoče glasove ptic v letu. Pogledal sem z daljnogledom v pretežno oblačno nebo, skozi katero je sem ter tja pokukalo sonce, in videl 5 žerjavov, ki so leteli v jugozahodni smeri proti Barju. Ptice so se ločevale in združevale; nekatere so nekajkrat tudi zakrožile, dokler mi zaradi slabe vidljivosti niso izginile izpred oči. *Peter Legiša, Pod brezami 34, 1000 Ljubljana*

**POLOJNIK** *Himantopus himantopus*  
**BLACK-WINGED STILT** - Two on 20<sup>th</sup>  
April 1997 above the Drava river near  
Ormož

Dne 29. 4. 1997 sem s sinom in prijateljem s čolnom prečkal Dravo na sotočju Pesnice, odtočnega kanala hidroelektrarne Formin in starega toka Drave. Že več let spremljam pojavljanje vidre na delu Drave med Ormožem in Središčem ob Dravi, in ker sem v pretekli zimi štirikrat naletel na njene sledove, sem tudi tokrat pregledal najprej zamuljeno obrežje ob izlivu Pesnice, potem pa sem se namenil pogledat še zamuljeno obrežje stare dravske struge. Ko smo iz stremena odtočnega kanala zapeljali v mirni del stare Drave, je sin zavpil "polojnik". Takoj sem segel po daljnogledu in res, ne vem, od kod sta se vzela, sta po Dravi navzdol letela dva polojnika. Naslednjega dne smo bili vnovič na Dravi in ob 17.00 uri se je po starem toku zopet bližal en polojnik. Letel je počasi, ne več kot 15 m nad čolnom, tako da smo si ga lahko dobro ogledali. Naslednjega dne sem pregledal Ormoško jezero in bazene tovarne sladkorja, čez dva dni pa sem bil ponovno na Dravi, vendar polojnikov nisem več videl. *Boris Kočevar, Kerenčičev trg 5, 2270 Ormož*

**MALI SKOVIK** *Glaucidium passerinum*  
**PYGMY OWL** - On 17<sup>th</sup> February 1998 at  
Smolnik near Ruše

17. februarja 1998 sem bil ob Dravi v Smolniku pri Rušah. Na robu gozda Dobrava na levem bregu že drugo leto



zapored prenočujejo veliki kormorani. Toda letos so jih ribiči pričeli nelegalno plašiti, zato so prenočišče sredi februarja zapustili. Prav z desnega brega so ugodne razmere za opazovanje. Skril sem se med goste vitke smreke in opazoval dogajanje na drugem bregu. Kormoranov res ni priletelo prav veliko, pa še ti so se zaradi slabih izkušenj napotili dalje v smeri Fale. Toda ob mraku me je bolj presenetil mali skovik, ki je pričel v gostem smrečju prav blizu skovikati. Opazil sem tudi, da v smrečju prenočuje veliko meniščkov, čopastih sinic in rumenoglavih kraljičkov, kar verjetno močno priteguje malega skovika, saj se z njimi prehranjuje.

Zanimivo, da o malem skoviku še do nedavnega celo iz gozdov z ovišja Pohorja (razen zgodovinskih zapisov iz začetka tega stoletja) ni bilo nobenih podatkov, ki bi potrjevali, da tu živi. Domnevno prezimovanje v dolini neposredno ob Dravi (Smolnik in gozd Dobrava ležita nekaj prek 300 m n. m.) je dokaj zanimivo, čeprav iz starejših ornitoloških zapisov pri nas (J. Ponebšek) izvemo, da se v jeseni in pozimi redno pojavlja v dolinah in blizu vasi. Seveda se ob tem postavlja splošno vprašanje: ali mali skovik tudi danes redno prezimuje v dolinah in nižjih legah? *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 2000 Maribor*

**SKALNA LASTOVKA** *Ptyonoprogne rupestris*

**CRAG MARTIN**- Nest on 2<sup>nd</sup> September 1997 at Rinka waterfall in Logarska dolina; probably still feeding the young

Dne 2.9.1997 sem v skalnati steni nad slapom Rinka v izteku Logarske doline odkril gnezdo skalne lastovke. Najprej sem s poti, ki vodi proti Frischaufovemu domu na Okrešlju, opazil tri skalne lastovke, ki so lovile precej visoko v zraku. Čez nekaj časa sta se dve približali ostenju in ena je z veliko hitrostjo odletela pod manjši previs. Ko se je to še enkrat ponovilo, sem sklenil, da si stvar pobliže ogledam. Povzpел sem se kakšnih deset metrov navkreber pod previs in v svoje veliko presenečenje odkril gnezdo, nameščeno vsega nekaj metrov od tal. Bilo je zelo

svetle, oker-kremaste barve, kar se ujema z opažanji Šereta (Šere 1989) z območja Julijskih Alp. Kljub neposredni bližini gnezda s poti zaradi previsa ni bilo videti.

Postavlja se seveda vprašanje, ali je mogoče, da je skalna lastovka v času opazovanja kljub poznemu datumu še krmila mladiče. Sicer bi težko pojasnili njeno priletavanje h gnezdju. Kakorkoli že, podatek o gnezdenju skalne lastovke v Kamniških in Savinjskih Alpah je vsekakor zanimiv, saj doslej v meni znani literaturi (*Acrocephalus*) nisem zasledil, da bi le-to bilo poznano. Pač pa je v slovenskem ornitološkem atlasu gnezdenje potrjeno v kvadrantu 13/46 (op. ur.).

Naj še dodam, da to ni bilo moje prvo srečanje s skalno lastovko. Opazoval sem jo že dne 12.8.1995, in sicer štiri (4) osebkje nad planinskim domom v Tamarju ter 15.8.1995 en osebek v dolini Trente v bližini istoimenske vasi. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 2106 Maribor*

**RDEČA LASTOVKA** *Hirundo daurica*  
**RED-RUMPED SWALLOW** - Pair looking for nesting possibility on 27<sup>th</sup> May 1998 at Sočerga (Istra)

Srečanja z redkimi vrstami ptic so najlepša, kadar niso pričakovana ali celo načrtovana. Vsakodnevni obiski spomolov pod Velikim Badnom v slovenski Istri, tja me je klical puščavec, so postali konec maja že takšno rutinsko opravilo, tako da se kakšnega prenečenja sploh nisem več nadejal. Toda 27. 5. proti večeru sta pozornost vzbudili dve lastovki, od kod sta se tako nenadoma vzeli, ne vem, vendar sta dodobra vzalovili sicer spokojno ozračje. Sproščeno in elegantno sta jadrili v večerni sinjini, povsem drugače, kot to počno razposajene kmečke sorodnice. Višina je bila za opazovanje ravno pravšnja, tako da sem v pticah kaj hitro in s prostim očesom prepoznal rdeči lastovki.

Užival sem ob njunem spreletavanju, v tako neskončno mehkih zavojih si imajo kaj povedati samo zaljubljeni. Še najbolj pa me je očarala barva jurice in zatilja, zakaj vse to perje je bilo v barvi šipkovega cveta. Kako škoda, sem pomislil, da se ne imenuje rožnata lastovka.



Obletavali sta enega izmed spodmolov, in ko sem se premaknil za nekaj korakov do predverja prostrane dvorane, **sem bil priča zelo intimnim trenutkom iz življenja rdečih lastovk.** Ena od ptic, po vsej verjetnosti samec, se je obešala na zasigane bradavice, ki tam kot okamenela vimeca visijo s stropa. Visela je vznak in obračajoč glavo spremljala frfotajoče obletavanje partnerice, kot bi ji hotela reči: "No povej, ali ti je všeč tukaj?" Potem ko sta takšno poizvedovanje nekajkrat ponovili, sta nenadoma jadno odleteli v smeri sončnega zahoda. Bilo je, kot da sta se bili v hipu sprli, ali pa sta odleteli zgolj zato, ker se ušesa Istre, kot tudi pravijo tem spodmolom, samici niso zdela dovolj imeniten prostor za gnezditev. Naslednjega dne se nista vrnila. Toda morda bosta znova poskusili prihodnje leto. Še posebno zato, ker tam spodaj teče najmanj znana slovenska reka, ki se imenuje tako kot da ne bi imela imena. *Iztok Geister, Kocjančiči 18, 6276 Pobegi.*

#### **TAŠČICA** *Erithacus rubecula*

**ROBIN** - *On 2nd July 1998 feeding its 3 young in a suspended flower pot at Medno*

Na povabilo Špele in Primoža Cirmana, naj pridem fotografirat ptico, ki krmi mladiče v cvetličnem lončku ob gostilni v Mednem, sva se s prijateljem Tomažem



tja odpravila 2. 7. 1998. Pričakoval sem, da bom fotografiral sivega muharja ali belo pastirico, zato sva takoj ob prihodu sledila pastirici, ki je nosila hrano nekam na "frčado". Ker je bilo okno sobe odprto,

sva menila, da je gnezdo v cvetličnem lončku na notranji okenski polici. Na najino presenečenje pa sta starša vedno **smuknila iz žleba pod zadnji slemenjak.** Torej s fotografijami ne bo nič, razen če gre za nesporazum.

In res, potem ko smo se sestali z zakoncema Cirman, sem kmalu udobno sedel za mizo na vrtu gostilne in pritiskal na daljinski sprožilec. Aparat sem zlahka namestil nad gnezdo taščice, ki je bilo v visečem koritu za rože 180 cm od tal. V gnezdu so bili trije delno operjeni mladiči in eno neizvaljeno jajce. Tako udobnega fotkanja ob "pirčku" pa še ne. *Boris Kozinc, Hraše 1, 4248 Lesce*

**BRKATA SINICA** *Panurus biarmicus*  
**BEARDED TIT** - *Two males caught and released on 11<sup>th</sup> March 1998 at Ormož*

Mrzlo jutro (-5 stopinj Celzija) v trstičevju na Ormoškem jezeru dne 11.3.1998. Obročkam trstne strnade; ujelo se je tudi nekaj vrbjih listnic in taščic. Ob 7.30 se je ujel prvi in ob 9h drugi osebek brkate sinice, ne da bi prej predvajal petje teh ptic. Bila sta samca, težka 16,7 in 18 g, s perutmi dolgimi 65 in 62 mm. Ker vse dopoldne ni bilo slišati oglašanja (značilnega zvončkljanja), sklepam, da sta bila ujeta osebka edina v tem predelu. Zanimivo je tudi to, da na tem mestu v spomladanskem času nikoli prej nisem opazil brkatih sinic. Moji zadnji podatki o obročkanih brkatih sinicah z Ormoškega jezera segajo v leto 1991 (november), 1992 (november) in 1994 (oktober). *Iztok Vreš, Grogova 6, 2310 Slovenska Bistrica*

## **Zanimivosti od koderkoli: Godovič**

### **Interesting observations from elsewhere: Godovič**

#### **Črna štoklja** *Ciconia nigra*

25. maja 1993 sem nad gozdom v bližini žage v Godoviču opazoval dve črni štoklji (domnevno par). Krožili sta v



nizkih krogih, se nekajkrat oddaljili ter se ponovno vrnili nad prejšnje mesto. Ob tem ju je srdito napadala kanja, ki je verjetno gnezdila nekje v bližini.

Kasneje črnih štorkelej na tej lokaciji nisem več opazil.

### **Bela štorkelej** *Ciconia ciconia*

Dne 15.aprila 1997 so se na sveže preorano njivo v Godoviču spustile tri bele štorkelej, ki so si jih domačini z zanimanjem ogledovali. Zadržale so se ves dan, prenočile na bližnjem drevju ter se ponovno 16.aprila zadrževale po bližnjih njivah. Po popoldanski snežni plohi pa so štorkelej odletele dalje.

V bližnji vasi Hotedršica pa sem opazoval prav tako tri bele štorkelej že na začetku poletja - 18.junija 1997, ki so se tam zadrževale še naslednjega dne, zato menim, da je šlo za negnezdeče osebkke.

Ze prej, točneje 5. maja 1993, sem tudi v Godoviču opazoval tri bele štorkelej, ki so v nizkem letu krožile nad obdelanimi njivami, vendar so odletele dalje, ne da bi se spustile na tla.

### **Koconogi čuk** *Aegolius funereus*

Na isti lokaciji, kjer je pred leti koconogi čuk že gnezdil v duplu velike lipe, so mi sorodniki z domačije Vrh Griž sporočili, da so dne 1.4.1993 v senu našli dve jajci koconogega čuka. Da so jajca prav od koconogega čuka, so domnevali po neutrudnem petju, ki so ga bili deležni že vso zimo.

Po ogledu sem ugotovil, da je ptica našla primerno mesto za gnezdenje skozi luknjo v deskah, s katerimi je bil senik zaščiten z zunanje strani. Samo gnezdo pa je bilo kar v primerni jamici v stlačenem senu. Pri odmetavanju sena je bil prav v času valjenja zarod nehote uničen.

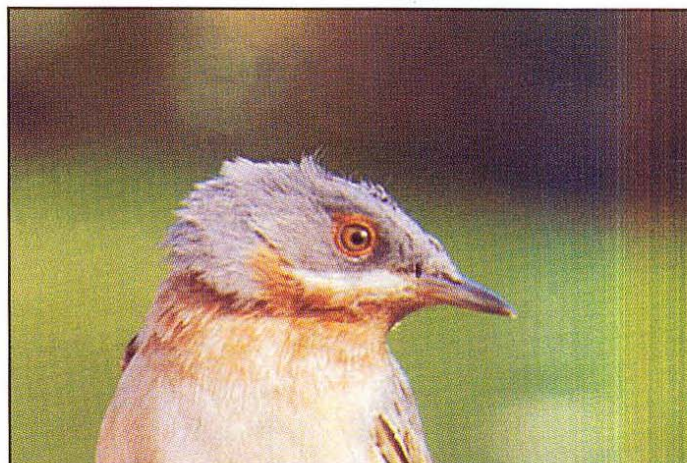
### **Prosnik** *Saxicola torquatus*

Med 5. in 10.marcem 1994 so se v okolici Godoviča pojavili številni prosniki, tako samci kot samice. Pojoci samci so bili zelo teritorialni, očitno so se že formirali posamezni pari. V tem letu je bila zelo uspešna gnezditelj, sodeč po tem, na koliko lokacijah sem ugotovil prosnike s hrano v kljunu ali pa so hranili že speljane mladiče. Mnogo teže in zamudno pa je najti prosnikovo gnezdo, navadno v gosti visoki travi ali na zapuščenih zapleveljenih njivah.

Prosniki so v Godoviču redno gnezdili (2 - 8 parov) od leta 1985 dalje. Leto 1994 pa je bilo tudi zadnje. V naslednjih letih nisem na tem področju odkril nobenega gnezdečega prosnika več.

### **Taščična penica** *Sylvia cantillans*

V toplem sončnem opoldnevu 23. aprila 1995 mi je vzbudilo pozornost neznanjo polglasno petje v cvetočih forsijah. Čez čas sem opazil majhno ptico, ki je v nizkem letu odletela v komaj cvetoče ribezove grme sredi vrta. Opazovanje z daljnogleda z razdalje 5 - 7m mi je potrdilo, da gre za lepo obarvanega samca taščične penice, čeprav me je pogled z zgornje strani najprej zelo spominjal na mlinarčka.



Ptico sem ujel ter si jo imel priložnost prvič ogledati tudi v roki iz neposredne bližine.

Drugo opazovanje 3. maja 1997 na istem kraju pa me je razveselilo z obiskom samice taščične penice. Bilo je toplo jasno vreme, zjutraj 9 stopinj, opoldne pa 21 stopinj Celzija.

Stikala je po nizki živi meji ter pobirala listne uši z mladih poganjkov.

### **Črnoglavka** *Sylvia atricapilla*

V hladni zimi in visokem snegu me je 3. januarja 1996 presenetila pred domačo hišo v Godoviču samica črnoglavka. Priletela je na grm ognjenega trna, rado vedno stikala med vejami ter hip kasneje že odletela. V bližini sem pripravil nekaj jabolk, saj je zima še kar trajala, vendar se črnoglavka ni več pojavila.

### **Menišček** *Parus ater*

Lepo, sicer oblačno jesensko jutro ob polosmi uri zjutraj, dne 26.septembra 1996



(temperatura +8 stopinj), me je presenetilo s prebujanjem meniščkov v smrekovo-jelovem gozdu v bližini Godoviča.

Meniški, ki so tu očitno prenočevali, so se ob značilnih nežnih glasovih ciii, ciii, ciii... pričeli dvigati v zrak. Ob tem se je napravil pravi "vlak", saj meniščkov kar ni hotelo biti konca. Celotna jata (ko je bila v zraku) je štela prek 350 meniščkov. Takega števila teh ptic skupaj dotlej še nisem videl.

O velikem številu meniščkov v tem letu je v *Acrocephalusu* poročal tudi Franc Bračko.

### **Brkata sinica** *Panurus biarmicus*

Ko sem v poznem popoldnevu 27. aprila 1993 prečkal leskovo grmišče na bližnjem gričku pri Godoviču, sem iz gostega leskovega grma splašil pet brkatih sinic, ki so se očitno že pripravljale na prenočevanje.

Z značilnimi čivkajočimi glasovi so se dvignile v zrak ter izginile v daljavi. Poleg glasov jih je bilo nemogoče zamenjati zaradi dolgih repov ter načina leta, ki spominja na let plašice. To je bilo moje prvo opazovanje brkatih sinic v okolici Godoviča in prvo spomladansko opazovanje sploh.

### **Škrlatec** *Carpodacus erythrinus*

Lepo nedeljsko dopoldne 4.6.1995 v Godoviču je kar prekipevalo od ptičjega petja. Nekajkrat mi je med vsem petjem prišlo v uho znano petje škrlatca. Ker o tem nisem bil povsem gotov, saj je prihajalo precej od daleč, in sicer z različnih lokacij, sem pripravil kasetofon s posnetkom petja ter ga odložil kar na vrtno klop pred hišo. Samo nekaj trenutkov kasneje sem pogledal skozi okno, in glej veselje: samo meter stran od kasetofona na vrhu nizkega bora je sedel in pel škrlatec. Ni ga krasila čudovita rdeča barva, značilna za odrasle ptice, saj je bil še v rjavem drugoletnem perju. Kmalu nato je odletel, vendar sem ga še istega dne proti večeru slišal peti v okolici Godoviča.

### **Dlesk** *Coccothraustes coccothraustes*

Zgodaj spomladi 1. 1993 je moja pozornost vzbudil za naše kraje zelo številen prelet dleskov. Prek Godoviča so leteli v

nizkem letu v jatah, ki so štele povprečno po 10 do 30 osebkov, posamezni pa so občasno sedali po vrhovih dreves, vendar nisem opazil, da bi se tudi hranili.

Navajam število opazovanih dleskov po datumih:

13. 3. 1993	približno	150	osebkov
18. 3. 1993	"	80	"
19. 3. 1993	"	120	"
20. 3. 1993	"	40	"
21. 3. 1993	"	70	"
22. 3. 1993	"	250	"

*Peter Grošelj, Godovič 124, 5280 Idrija*

## **Nove knjige** **New books**

### **P. Sackl und O. Samwald (1997): Atlas der Brutvögel der Steiermark**

Knjiga obsega 432 strani. Po uvodu, kjer izvemo vse o metodah dela in obdelavi podatkov, nam avtorja v posebnem poglavju predstavita naravne danosti avstrijske Stajerske: obliko površja, geološko podlago, podnebje, vegetacijo in rabo tal. Sledi poglavje, v katerem so zbrani podatki smiselno obdelani in predstavljeni v besedi, kakor tudi slikah, tabelah in grafikonih kot splošne značilnosti ornitofavne. Naslednja točka je rdeči seznam ogroženih gnezdilcev Stajerske, sledi ji seznam izumrlih in izginulih gnezdilcev. Večino knjige zaseda sistematični del, kjer je na dveh straneh predstavljena vsaka izmed obravnavanih vrst, grafično in z besedilom. Ob koncu se zvrstijo še poglavja, kjer so predstavljeni neredni gnezdilci, novosti, zabeležene v šestih letih od zaključka terenskega dela do zaključka redakcije knjige, seznam in status vseh vrst, opaženih na Stajerskem v obdobju 1800-1997, razlaga manj znanih pojmov, uporabljenih v knjigi, in literatura.

Terensko delo za atlas je potekalo med letoma 1981 in 1990. Sodelovalo je 205 pretežno amaterskih ornitologov. Metoda dela je bila povzeta po metodi evropskega kartiranja, s katero smo kartirali ptice tudi v Sloveniji, a z nekaterimi spremembami.



Morda najočitnejša med njimi je zbiranje podatkov o nadmorskih višinah gnezdilcev, kar je za pretežno gorato avstrijsko Štajersko več kot smiselno. Drugačnja od evropske je bila kartirna mreža. Popisni pravokotnik je meril okoli 2,3 km (polje, ki ga omejujeta 1 geografska minuta dolžine in širine). Pri obdelavi so petnajst pravokotnikov združili v enega. Tako je osnovni pravokotnik pri obdelavi meril 34,2 km (polja, omejena z linijami na vsake 5 minut geografske dolžine in 3 minute geografske širine).

Prek 16.000 km veliko deželo je pokrilo 546 pravokotnikov. Zbranih je bilo 115.972 podatkov (en podatek = vrsta/lokacija/datum) o 175 vrstah. Kot gnezdilce jih obravnavajo 159.

Kopico zanimivosti izvemo tudi v poglavju o splošnih značilnostih ornitofavne. Na območjih z nadmorsko višino do 1000 m gnezdi prek 100 vrst, višje ko se pomikamo, pa število gnezdilcev hitro upada. Nad 2000 m višine gnezdi le še 20 vrst ptic, nad 2500 pa manj kot 10. Vrste, ki živijo v največ pravokotnikih so, ščinkavec, vrbja listnica, taščica, šmarnica in čmoglavka.

Zanimiva je tudi primerjava vrstne pestrosti ptic obravnavanega območja z 12 drugimi območji v alpskem prostoru. Štajerska se izkaže kot relativno revna dežela, nasprotno pa Slovenija (avtorji so podatke vzeli iz slovenskega atlasa gnezdilcev, v tej konkurenci zasede kar drugo mesto).

V sistematičnem delu so vrste predstavljene s štirimi grafičnimi predlogami in besedilom, ki opisuje razširjenost vrste, njeno značilno življenjsko okolje, gostoto v posameznih področjih (podatki so večinoma vzeti iz literature, saj izbrana metoda zbiranja podatkov teh ocen ne omogoča) in ogroženost. Zmanjševanje števila gnezdečih parov ogroženih vrst je pogosto predstavljeno kronološko.

Grafično so predstavljeni zemljevidi razširjenosti (na žalost le s kvalitativnimi podatki), stopnja ogroženosti v Avstriji in na Štajerskem, fenologija in višinska razširjenost. Predvsem slednja je zanimiv pristop k predstavitvi podatkov atlasa goratih območij tudi v tretji dimenziji. Vsaka vrsta je predstavljena tudi z barvno fotografijo in črno-belo risbo.

Ocenjujem, da je atlas gnezdilke avstrijske Štajerske dokaj temeljito delo. Razširjenost ptic opiše dobro in pregledno tako geografsko, višinsko in časovno. Kar pogrešam, je le bolj ali manj objektivna ocena velikosti gnezdeče populacije. Številnost osebkov posamezne vrste je namreč najslabše poznan segment poznavanja ptic v Evropi in zato menim, da mora danes vsak podoben projekt vsebovati tudi ocene - če že ne v absolutni, pa vsaj v relativni obliki. Za nas, Slovence, pa ima knjiga seveda že poseben pomen, saj je celotna južna meja obravnavanega območja istočasno tudi velik del naše severne meje.

*Davorin Tome*

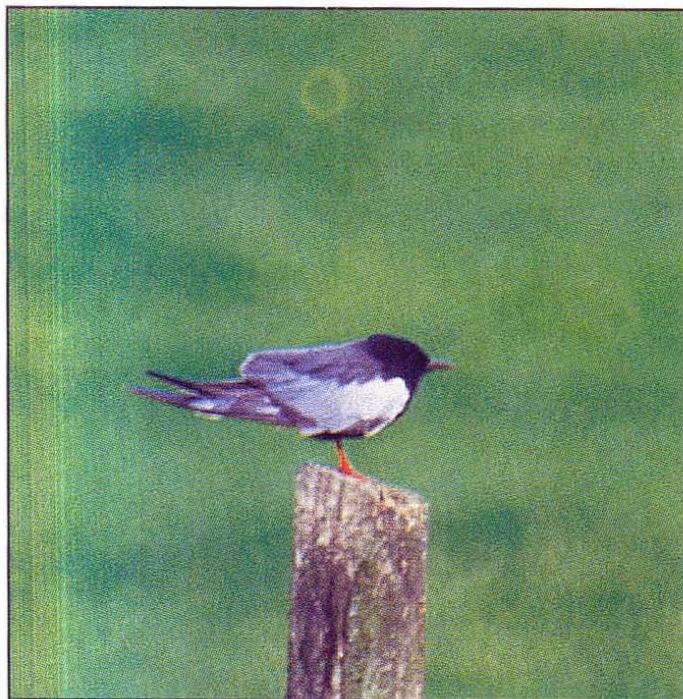
## Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Skrivnostna fotografija iz 87-88 številke *Acrocephalus* izkušenejšim opazovalcem ptic ni povzročila posebnih težav. Čigro v svatovskem perju, počivajočo na količku pač ni težko prepoznati. Prepričan sem, da je velika večina reševalcev fotografske uganke čigro določila po - recimo temu "primarnih" določitvenih znakih: črna glava, bel pas v zloženi peruti in rdeče noge.



Katera vrsta je to? Can you identify the species?





Beloperuta čigra White-winged Black Tern *Chlidonias leucopterus* (A. Sovinc)

Vendar pa se v naravi le redko srečamo s tako "čistimi" držami ptic, pogosto vidimo ptico le v letu, morda celo proti soncu. V takšnih primerih nam pri določitvi vrste pomagajo - imenujmo jih - "sekundarni" določitveni znaki. Gre za tiste podrobnosti, ki morda niso najbolj vpadljive, pa vendar večkrat odločujoče. Posebej pri opazovanju redkih vrst, katerih opazovanja potrjuje komisija za redkosti, so takšni opisi pogosto odločujoči. S to skrivnostno fotografijo bi vas želeli vzbuditi prav k pozornejšemu opazovanju, čeprav je včasih težko: hitro si opazovalec zapomni npr. živordeč kljun, ne pa tudi nevpadljive sive barve repa.

Za to potrebujemo vajo - kako opazovati!

Pokrijte desno polovico čigre na sliki, tako da se ne bodo videle noge in telo desno od nog. Značilni "sekundarni" določitveni znak za razlikovanje med beloperuto in črno čigro je ta, da ima črna čigra sivo zgornjo stran repa in temno sive konice zloženih peruti, beloperuta pa svetle konice in belkasto zgornjo stran repa.

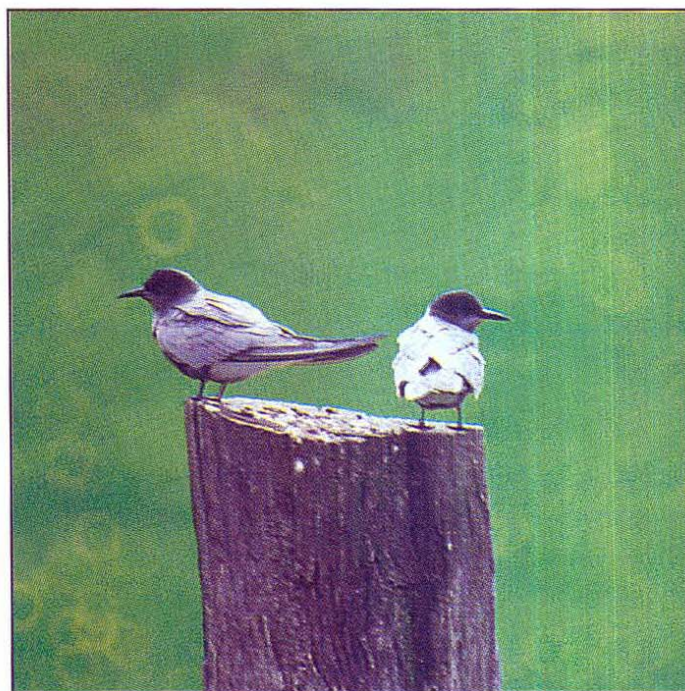
Ko sedaj še enkrat pogledamo skrivnostno fotografijo (ob pokritem trupu in nogah) nismo več tako prepričani o pravilnosti determinacije. Repa se na sliki sicer ne vidi, konice peruti pa vsekakor niso bele.

Poglejmo si še "terciarni" določitveni znak - čigrin kljun je dokaj robot, kar je značilno za beloperuto, ne pa tudi za črno čigro.

Kako pomembni so "sekundarni" znaki, se je pokazalo pri obravnavi poročila o prvem opazovanju bengalske čigre pri nas: na srečo je opazovalec označil na skici, da je videl sivo obarvano trtico, kar je bil eden odločilnih parametrov za izložitve podobne vrste *Sterna elegans*.

Na skrivnostni fotografiji je torej beloperuta čigra. Kot drugi dve močvirski čigri iz rodu *Chlidonias* se pri nas pojavlja le na preletu, predvsem spomladi, je pa redkejša od črne čigre in pogostejša od belolične čigre.

Kot zanimivost dodajmo, da ima v letu črna čigra belo oz. sivo podperutje, beloperuta pa črno oz. temno podperutje. Ravno nasprotno kot je v slovenskem imenu pri obeh vrstah.



Kateri vrsti pa potem pripadata ptici z današnje slike? (A. Sovinc)

To which species do the birds from today photograph belong? (A. Sovinc)

Določevanje močvirskih čiger v nesvatoovskem perju pa je že druga zgodba. "Sekundarni" znaki so tu še pomembnejši, zato vadimo opazovanje in spomin!

Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, Ljubljana



daleč na  
pot  
Z se se dvigne  
Z drugega  
konca sveta  
se oglasi  
in je doma  
povsod tu  
kakor tam.  
kakor tam.

**mobitel**

SLOVENSKI OPERATOR NRT & GSM

<http://www.mobitel.si>

**MOBITEL GSM**

Globalni sistem mobilne telefonije - omrežna številka 041

*svoboden*  
**KOT PTICA**



**VSEBINA****CONTENTS**

- |  |            |  |
|--|------------|--|
| Uvodnik (I. Geister)   | 93         | Editorial (I. Geister)   |
| Potrjena gnezditelj sirijskega detla <i>Dendrocopos syriacus</i> v Sloveniji (S. Bačani)   | 94         | Confirmed breeding of the Syrian Woodpecker <i>Dendrocopos syriacus</i> in Slovenia (S. Bačani)                                      |
| Opazovanje velike govnačke <i>Catharacta skua</i> na Ormoškem jezeru (L. Božič)  | 96         | Observation of the Great Skua <i>Catharacta skua</i> at Ormoško jezero (L. Božič)  |
| Gnezdenje kozače <i>Strix uralensis</i> v kočevsko - ribniških gozdovih (M. Perušek)   | 99         | Ural Owl <i>Strix uralensis</i> breeding in Kočevje - Ribnica forests (M. Perušek)   |
| Planinski orel <i>Aquila chrysaetos</i> v Triglavskem narodnem parku (M. Marenče)  | 104        | The Golden Eagle <i>Aquila chrysaetos</i> in Triglav National Park (M. Marenče)  |
| Prelet in pojavljanje sivke <i>Aythya ferina</i> v Krajinskem parku Rački ribniki - Požeg v severovzhodni Sloveniji (M. Vogrin)  | 109        | Passage and occurrence of the Common Pochard <i>Aythya ferina</i> at Rački ribniki - Požeg Landscape Park in NE Slovenia (M. Vogrin) |
| <b>Iz ornitološke beležnice</b>  | <b>114</b> | <b>From the ornithological notebook</b>  |
| <i>Ciconia ciconia, Plegadis falcinellus, Tadorna tadorna, Aix sponsa, Haliaeetus albicilla, Aquila clanga, Porzana porzana, Grus grus, Himantopus himantopus, Glaucidium passerinum, Ptyonoprogne rupestris, Hirundo daurica, Erithacus rubecula, Panurus biarmicus</i> |            |  |
| Zanimivosti od koderkoli: Godovič (P. Grošelj)   | 120        | Interesting observations from elsewhere: Godovič (P. Grošelj)  |
| Nove knjige  | 122        | New Books  |
| Skrivnostna fotografija  | 123        | Mystery photograph   |

